

Вищий навчальний заклад «Український католицький університет»

Факультет наук про здоров'я

Кафедра психології та психотерапії

Магістерська робота

**на тему «УКРАЇНОМОВНА АДАПТАЦІЯ ТЕСТУ “BELL OBJECT
RELATIONS AND REALITY TESTING INVENTORY” (BORRTI) MORRIS
D. BELL»**

**Виконала студентка 6-го курсу,
групи ЗПП19/М**

**Спеціальності 053 Психологія
Освітньої програми «Клінічна
психологія з основами ПДТ»**

Козак А.О.

Керівник: Семків І.І.

**кандидат психологічних наук,
доцент кафедри
психології та психотерапії**

Рецензент: _____

Львів – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ МЕТОДИКИ “BELL OBJECT RELATIONS AND REALITY TESTING INVENTORY”.	
ПИТАННЯ ОБ’ЄКТНИХ СТОСУНКІВ ТА ТЕСТУВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ	
1.1 Клінічні аспекти методики BORRTI.....	7
1.2 Феномен об’єктних стосунків.....	8
1.3 Тестування реальності як один із показників структури особистості.....	14
2.1 Вимоги до культурної адаптації методики (психометричні показники).....	18
2.1.1 Особливості культурної адаптації.....	19
3.1 Теоретична модель дослідження.....	23
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ОПИС МЕТОДІВ І ПРОЦЕДУРИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1 Опис досліджуваної групи.....	28
2.2 Опис використаних методик.....	29
2.3 Опис процедури дослідження.....	33
2.4 Методи математичної статистики.....	35
Висновки до другого розділу.....	36
Розділ 3. ЕМПІРИЧНІ ПОКАЗНИКИ КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ МЕТОДИКИ “BELL OBJECT RELATIONS AND REALITY TESTING INVENTORY”	
3.1 Лінгвістична відповідність оригіналу методики.....	38
3.2 Опис валідності методики.....	41
3.3 Опис надійності методики.....	51
Висновки до третього розділу.....	57
ДИСКУСІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ.....	60
ВИСНОВКИ.....	64

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	66
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність:

Психологія як наука в Україні все ще зазнає стигматизації та часто мусить послуговуватися застарілими напрацюваннями науковців колишніх країн СРСР. Особливо наболілим це питання є в галузі психодіагностики. Діяльність практичного психолога ґрунтується на знаннях базових засад психологічної діагностики, що передбачає компетентну взаємодію з клієнтами, пацієнтами, респондентами на засадах професійної етики у ході дослідження, консультування тощо.

По сьогоднішній день сучасні українські посібники укладають, посилаючись на фундаментальні праці таких авторів як Анастасі А., Бурлачук Л.Ф., Століна В.В. та ін. Укладачі сучасних праць з психодіагностики свідомі актуальної ситуації з наявністю (а, точніше, відсутністю) новітньо розроблених вітчизняних методик, а тому зосереджують свою увагу на вдосконаленні й осучасненні праць попередніх років чи навіть попереднього тисячоліття [3].

Хоч за останні роки теперішнього та попереднього століть психодіагностика вже довела свою важливість та невід'ємність від розвитку загальної психології, практична її складова, а саме розробка й апробація сучасного психодіагностичного інвентаря, все ще потребує істотного вдосконалення. Це наводить на думку, що послуговування іноземними, однак сучасними методиками є настільки ж вагомим внеском у розвиток психодіагностики, як і розробка власного авторського психологічного тесту.

Зважаючи на описану ситуацію, ми вважаємо доцільним адаптацію та інтегрування в україномовний простір іноземних методик, зокрема тих, що досліджують актуальні на просторах сучасної психології явища. Наш вибір зупинився на методиці Bell Object Relations and Reality Testing Inventory (BORRTI). Даний психодіагностичний інвентар призначений для користування фахівцями з відповідною підготовкою та компетентністю в області клінічного

тестування. Методика розроблена не лише з направленістю на виявлення розладів особистості, а й у рамках Его-психології, що укріплює доказову базу психодинамічного підходу в психотерапії [35].

BORRTI досліджує такі психоаналітичні феномени як тестування реальності та об'єктні стосунки, які на сьогоднішній день хоч і мають ґрунтовну теоретичну базу, однак емпірично є мало дослідженими. Це надає даній методиці додаткової значущості, оскільки вищезгадані явища є складним предметом дослідження через свою багатоаспектність. Доказом і водночас поясненням цього є те, що кожне явище в даній методиці має відповідну шкалу, яка, в свою чергу, розгалужена на підшкали, за результатами яких можна не в загальному, а більш детально оцінити різні аспекти тестування реальності та об'єктних стосунків. Така структура унаочнює ґрунтовний підхід розробників до дослідження комплексних маловивчених психоаналітичних концептів.

У нашому дослідженні ми зосередили свою увагу на класичних аспектах апробації методики - надійність, валідність та стандартизація, зокрема з акцентом на аспектах конструктності валідності, що підтверджують вимірювання методикою таких специфічних явищ як об'єктні стосунки й тестування реальності, результати яких в будь-якому випадку потребують подальшого опрацювання й трактування спеціалістом із включеністю в контекст. Ціллю нашої наукової роботи є такий рівень адаптації BORRTI, який дозволить використовувати дану методику в подальших психологічних дослідженнях.

Об'єкт: методика BORRTI як спосіб діагностики структурної організації особистості та об'єктних стосунків.

Предмет: психометричні показники тесту BORRTI.

Мета дослідження: ґрунтовний опис процедури здійснення україномовної адаптації методики BORRTI для можливості її використання у якості надійного та валідного психодіагностичного інвентаря у подальших психологічних дослідженнях.

Завдання дослідження:

- Ознайомитися з теоретичними засадами на тему об'єктних стосунків і тестування реальності, зокрема в парадигмі еґо-психології й клінічному аспекті.
- Здійснити прямий і зворотній переклад методики BORRTI з залученням фахівців з відповідною філологічною освітою для подальшого процесу адаптації.
- Здійснити аналіз психометричних показників перекладеної методики на основі зібраних даних.

Гіпотези:

- 1) Україномовна адаптація методики BORRTI має високі показники конструктної валідності.
- 2) Методика BORRTI має високий показник відтворюваності результатів.
- 3) Внутрішня консистентність питань у шкалах методики достатньо висока та вказує на надійність методики BORRTI.

Методики дослідження: у даній науковій роботі було застосовано кількісні методи збору даних. Для здійснення процедури культурної адаптації методики було також використано “методику дослідження структурної організації особистості” IPO-R (The Inventory of Personality Organization – Revised), “методику визначення міжособистісної залежності” Р.Борнштейна (Relationship Profile Test), “методику оцінки особистості – шкала межових характеристик особистості” (Personality Assessment Inventory-Borderline Features scale by Morey) і “тест на визначення якості прив'язаності” К.С.Карвера (Measure of Attachment Qualities - MAQ).

Група досліджуваних: у дослідження взяли участь 164 респонденти у віковому діапазоні від 17 до 67 років.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ МЕТОДИКИ “BELL OBJECT RELATIONS AND REALITY TESTING INVENTORY”. ПИТАННЯ ОБ’ЄКТНИХ СТОСУНКІВ ТА ТЕСТУВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ

1.1.1 Клінічні аспекти методики BORRTI

BORRTI - тест, що слугує допоміжним інвентарем у виявленні порушень тестування реальності й стосункової парадигми у пацієнтів з порушеним функціонуванням Его, в тому числі з розладами особистості. Іншими словами, тест виявляє здатність особистості підтримувати сталі стосунки й розмежовувати об’єктивну реальність від нереальності. Даний інвентар може використовуватись виключно спеціалістами, що володіють знаннями базових понять его-психології, а також з відповідною фаховою підготовкою в області психологічного тестування [35].

Тест складається з 34 запитань і містить в собі дві основних шкали - “тестування реальності” та “об’єктні стосунки”. Шкала тестування реальності налічує три підшкали (“заперечення”, “нерішучість”, “нерозбірливість внутрішніх станів”) і має в загальному десять питань, в той час як шкала “об’єктних стосунків” містить вісім підшкал (“ворожість і егоцентризм”, “недовіра й приниження”, “сором’язливість, сексуальні проблеми і соціальна некомпетентність”, “поступливість і залежність”, “відчуження, соціальна абстинентність та ізоляція”, “маніпулятивність і вимогливість”, “міжособистісна чутливість, самозвинувачення, хвилювання”, “нестача рівності й інтимності”), які в сумі налічують 24 питання].

Тест широко використовується з такими клінічними групами як хворі на шизофренію, залежні, психопатичні особистості з кримінальним досвідом,

пацієнти з розладами харчової поведінки, посттравматичним стресовим розладом, також межовим розладом особистості 22].

Також BORRTI зарекомендував себе компетентно в одному з норвезьких досліджень за підтримки Єльського університету, предметом дослідження якого був дефіцит об'єктних стосунків і тестування реальності пацієнтів, хворих на шизофренію і на біполярний розлад, за участі контрольної групи. Результатів даного дослідження на основі аналізу шкал BORRTI кожної з груп показав значимі відмінності показників тестування реальності й об'єктних стосунків по показникам окремих підпунктів шкал, мова зокрема про соціальну некомпетентність і невпевненість сприйняття [40]. Дане дослідження унаочнює важливість й перевагу деталізації й розбиття на підпункти шкал об'єктних стосунків та тестування реальності.

1.2 Феномен об'єктних стосунків

Об'єктні стосунки - психоаналітичний термін, який включає в себе інтрапсихічні та міжособистісні аспекти й описує їх виникнення, динаміку та взаємодію [8]. Варто зазначити, що в полі психоаналітичного дискурсу виділяють два види об'єктів, в які особистість вступає у стосунки - зовнішні, які є значущими іншими особами, з якими особистість вибудовує контакт, та внутрішні, які формуються на основі досвіду взаємодії з зовнішнім об'єктом й під впливом цієї взаємодії може видозмінюватися [27]. В рамках цього феномену внутрішні об'єкти не поступаються у своїй значущості зовнішнім й однаковою мірою мають вплив на розвиток і подальше функціонування психічного апарату особистості з моменту народження. Щодо поняття внутрішнього об'єкта, то він являє собою *“фрагмент психічної структури, який виникає на основі досвіду, отриманого в перші роки життя у стосунках зі значущим дорослим”* [27]. Таким чином, первинний внутрішній об'єкт являє собою не репрезентацію материнської (чи іншої значимої) фігури, а частину

психічного апарату, що впливає на подальше його формування і виникнення чи відсутність структурних дефіцитів.

Говорячи про такий феномен як об'єктні стосунки, звертаємо свою увагу до засновниці цієї теорії - Мелані Кляйн. Однак, перш ніж перейти зокрема до огляду позиції дослідниці, варто відзначити, що в основу її теорії ліг постулат З.Фрейда про потяги, вони ж - два основних людських інстинкти - життя (ерос) і смерті (танатос). Таким чином, теорія об'єктних стосунків М.Кляйн побудована на засадах травматичної й топографічної моделях психічного апарату З.Фрейда, акцентуючись на інстинкті смерті як такому, що набирає своєї сили за рахунок травми народження [30]. Не дивлячись на те, що теорія Фрейда послугувала фундаментом для розвитку теорії об'єктних стосунків, варто звернути увагу на те, що сам З.Фрейд поняття "внутрішній об'єкт" від самого початку позиціонував як об'єкт потягу, в той час як у рамках теорії об'єктних стосунків внутрішній об'єкт виступає об'єктом прив'язаності.

Мелані Кляйн розробила теорію з власною авторською термінологією, в основі якої лежить вроджений конфлікт між вищезгаданими інстинктами життя і смерті [30]. Від першого дня свого життя дитина контактує з навколишнім світом шляхом інтерналізації зовнішніх об'єктів і перетворення їх у внутрішні. Ці ранні об'єктні відносини тримаються на фундаменті взаємодії зовнішньої реальності й фантазій дитини. В цьому твердженні варто розуміти, що фантазії Кляйн розглядає водночас як місце втілення бажань і як першочерговий механізм захисту немовляти [30].

Феномен об'єктних стосунків неможливо розглядати поза межами онтогенезу психіки людини. Це звертає нашу увагу на дві фази розвитку, що проходить наша психіка, за М.Кляйн: параноїдно-шизоїдна та депресивна. Отже, перша фаза, а якщо говорити словами авторки - позиція, триває близько 3 місяців від народження й дістала таку назву через страх немовляти перед переслідуванням "поганим" об'єктом, а саме материнськими грудьми - перший об'єкт, що проходить процес інтерналізації в дитячу психіку [26]. В даному

випадку термін “позиція” є альтернативою фазам психосексуального розвитку З.Фрейда [27]. В силу несформованості психічного апарату, дитина ще не здатна сприймати об’єкт цілісно, саме тому на цій стадії об’єктом поки що виступає не мама, а окремо її груди, руки, обличчя. Саме через таке розщеплення у сприйнятті ця стадія є також і шизоїдною [26]. Об’єктні стосунки дитини на даній стадії являють собою відношення до окремих часток, а не до цілого об’єкта в цілому, що базується в основному на таких примітивних захистах як розщеплення, фрагментація, ідеалізація.

Щодо вищезгаданого нами розщеплення, варто також додати, що цей процес зачіпає не лише всі зовнішні об’єкти, подібно розщепленню об’єкта материнських грудей, а й власне самість. Дитина (несвідомо) відщеплює свою агресивну й загрозову частку від себе самої у власних фантазіях і проектує її на маму. Цей процес є необхідним етапом формування психіки, що забезпечує часткову ідентифікацію з материнським об’єктом, а також володіння ним і можливість нашкодити. Це явище називається проєктивною ідентифікацією [26].

Проєктивна ідентифікація - один із захисних механізмів людської психіки, що полягає не лише тільки в приписуванні власних якостей іншому об’єкту (як проєкція), а й у несвідомому прагненні вплинути на поведінку цього об’єкта таким чином, щоб вона підтверджувала суб’єктивну реальність і власні фантазії [38]. М.Кляйн також бачить цей механізм як інструмент коупінгу заздрості - зокрема, “проникнення” всередину об’єкта й присвоєння собі його рис і якостей. В такому випадку мова йде про апропріативні (приспосувальні) цілі проєктивної ідентифікації, а сам захисний механізм виглядає складним поєднанням процесів проєкції й інтроєкції [38].

Саме на основі вищеописаної ідентифікації з об’єктом відбувається подальший розвиток психічного апарату дитини - “поганий” і “хороший” об’єкт стають одним цілим, об’єкт стає надійним і стабільним, після чого відбувається перехід до маніакально-депресивної фази приблизно у віці трьох місяців [26].

Варто відзначити, що цей перехід до наступної фази відбувається за умови вдалої ідентифікації з “хорошою” груддю матері, в результаті чого дитина ніби переборює інстинкт смерті й механізми розщеплення й проєкції активізується все рідше за причиною своєї іррелевантності на подальших стадіях розвитку. Таким чином, параноїдна частина стає все менш активною, оскільки его інтегрує “хороший”, а не “переслідуючий” об’єкт [39].

Цей перехід від однієї позиції до іншої можна порівняти з початком переходу від психотичного рівня функціонування до невротичного, де примітивні захисти відходять на інший план, ілюзія всемогутності розсіюється, а его все більше кріпне й набирає своїх чітких образів шляхом інтеграції й втримування як позитивних, так і негативних рис об’єкта [38].

Під час депресивної фази основним страхом дитини є тривога з приводу того, що вона може нашкодити або знищити об’єкт своєї любові. Дитина починає блокувати агресію, боїться її, бо боїться зруйнувати добрий об’єкт й втратити його. Не дивлячись на те, що під час цієї фази депресивні відчуття страху й безнадії супроводжують дитину фактично постійно, даний перехід є символічною перемогою інстинкту життя, перемогою лібідо над інстинктом смерті [39]. Однак, не можна з упевненістю сказати, що індивід переростає параноїдно-шизоїдну позицію у трьохрічному віці й більше не повертається до неї. Подальший розвиток скоріше схожий на ваги, де по мірі зростання зрілості особистості її функціонування відбувається переважно на депресивному полюсі [27].

Напрацювання М.Кляйн з її новітньою термінологією стали полем і свого роду вихідною точкою для подальшого глибшого вивчення й розширення теорії об’єктних стосунків і об’єкта як такого іншими вченими, зокрема сучасниками дослідниці. В рамках нашого дослідження варто звернути увагу на “Британську школу”, зокрема напрацювання так званої Британської незалежної групи, до якої входили Р.Фейрберн, Г.Гантріп, Д.Віннікот і М.Балінт, які зробили значний внесок і доповнення до вже існуючої на той момент теорії об’єктних стосунків.

Варто також відзначити, що теорія британської школи про об'єктні стосунки базується на дослідженнях контакту між пацієнтом і терапевтом, який слугує відтворенням діади “мати-немовля” [27].

Р.Фейрберн був одним із тих дослідників, хто не відкидав повністю біологічної складової психічного апарату індивідуальності, однак він у своїх напрацюваннях відмовляється від понять фіксованих інстинктів життя і смерті, яким підпорядковується его [25]. Натомість він розглядає їх як біологічну енергію для дій, що направлені на встановлення контакту з об'єктом, а не на отримання задоволення, що є основоположним постулатом його поглядів. Об'єктні стосунки мають свою динаміку, в ході якої змінюється напрямок лібідо - від приймаючої (оральної) до більш зрілої, спрямованої на віддачу, що виражається формуванням генітальної сексуальності [6]. Таким чином, Фейрберн піддає критиці концепцію Фрейда про ерогенні зони як спосіб задоволення, однак рахується з роллю біологічних факторів у формуванні психічного апарату особистості.

Ще одна представниця британської школи М.Малер, чиї роботи також лежать у витоків формування теорії об'єктних стосунків, розглядає їх крізь призму процесу сепарації-індивідуації новонародженого, який складається з чотирьох етапів. Цими чотирма фазами виступають:

1. Диференціація (5-8 місяців) - усвідомлення існування об'єктів і світу в цілому без прив'язки до матері, що, за умови успішного протікання даного періоду, під кінець фази трансформується в направлення своєї уваги більшою мірою на об'єкт прив'язаності.
2. Практика (8-16 місяців) - період зростання потреби у відділенні від матері, коли немовля вчиться повзати й ходити, що супроводжується амбівалентністю поведінки, яка полягає у періодичному “нагадуванні” про себе наближенням до матері.
3. Возз'єднання (16-25 місяців) - значима для дитини фаза, під час якої важливим є балансування матері між підтриманням постійного контакту з

дитиною в якості підтримки й наданням безпечного простору для процесу дослідження навколишнього світу дитиною, під час якого цей контакт не розірветься. Під час цієї фази формується емоційна незалежність дитини від матері.

4. Встановлення константності об'єкта (25-36 місяців) - період, під час якого дитина усвідомлює, що відсутність мами в полі досяжності не означає її зникнення в принципі. Ця завершальна фаза можлива тільки тоді, коли попередні було пройдено без перешкод і травматизації [11].

Процесу сепарації-індивідуації, що полягає у встановленні меж між власною самістю і іншими зовнішніми об'єктами, ускладнюється внутрішніми конфліктами, що полягають у амбівалентності почуттів: бажання автономії й необхідність у близькості, страх бути поглинутим і страх самотності. При цьому важливо, що М.Малер, як і М.Кляйн, виділяє явище розщеплення дитиною зовнішніх об'єктів таким чином, що одна й та ж людина у сприйнятті дитини може виступати двома різними особистостями в залежності від того, яким чином вона себе поводить - вороже чи приязно. По мірі протікання процесу сепарації-індивідуації цей примітивний захист згодом спрацьовує не так часто й інтенсивно, а образи інтегруються в одне ціле з наявністю як позитивних, так і негативних рис. Таким чином об'єкт стає константним, іншими словами - мама все одно існує і вона повернеться, навіть якщо зараз її немає поряд [11].

Механізм розщеплення об'єкта є одним із центральних і найбільш дискутованих аспектів в теорії об'єктних відносин. Як уже зазначалося, представники британської школи вивчали феномен об'єктних стосунків в рамках діади "мати-дитина", яка проектувалася на стосунки пацієнта з терапевтом. Г.Гантріп, як і Р.Фейрберн, розглядали патологічні випадки розщеплення не лише тільки об'єкта, а й власної самості як наслідок подавлення зарядженої енергії лібідо, яка не знаходить відгуку в об'єкті, в результаті чого стає відщепленою, "замертвілою" частиною самості. М.Балінт, який спостерігав і описував у своїх напрацюваннях переживання пацієнтами

відчуття відсутності чогось вагомого в ядрі власної особистості, пізніше назвав це явище базовим дефектом. Даний структурний дефіцит виникає за умов таких стосунків між мамою і немовлям, де є нестача любові й турботи, іншими словами, коли мама “обслуговує” дитину лише функціонально, без створення підтримання емоційного зв’язку [27].

Ще однією важливою постаттю, яка зробила важливий вклад в теорію об’єктних стосунків, є Д.Віннікот. Він привніс і сформулював деякі поняття, які по сьогоднішній день є актуальними і якими часто послуговуються в науковому просторі. Одним з таких понять є перехідний об’єкт, який сам В.Віннікот розглядав у аспекті перехідного простору між матір’ю і дитиною [4]. Науковець стверджував, що *“такої істоти, як немовля, не існує”*, маючи цим на увазі, що дуальність стосунку мама-немовля настільки сильна, що без матері дитина просто не здатна вижити. Саме тому Віннікот так багато уваги приділяє не лише внутрішнім психічним процесам дитини, а якості відносин, що вибудовуються між нею і матір’ю [5]. Саме тому таку велику роль відіграє так званий перехідний простір між мамою і немовлям, а саме перехідний об’єкт у цьому просторі. Суть перехідного об’єкту полягає в тому, що він повністю належить немовлятові (це може бути, наприклад, іграшка), однак в той же час є репрезентацією матері, а тому інтеракція з цим об’єктом дозволяє вивільнювати будь-які почуття так, як він робив би це з мамою [4].

Також Віннікот виділив дві життєво важливих для немовляти, а тому базових функції, які має виконувати матір: функція об’єктної матері й функція матері-середовища. Перша забезпечує близький стосунок, а друга - безпечне середовище, в якому немовля може перебувати [27].

1.3 Тестування реальності як один із показників структури особистості

“Тестування реальності” - поняття, яким сьогодні часто оперують як у сфері психологічних наук, психотерапії, так і в психіатрії. Перед тим, як

з'ясувати, що являє собою даний термін, варто відзначити, що по сьогоднішній день феномен реальності не має однозначного пояснення в сфері, зокрема у сфері психології. З одного боку, реальність сприймається як щось фіксоване й однозначне, що не змінює свого змісту незалежно від куту зору, з іншого боку реальність є пластичним і відносним поняттям, і визначається й обрамлюється так званою “лінзою” нашого досвіду, з урахуванням якого ми сприймаємо події, предмети феномени. Варто відзначити, що психоаналітичний дискурс не відкидає жодного з даних підходів до розуміння феномену реальності й використовує їх еkleктично [24].

Одним із перших до з'ясування поняття реальності звернув свою увагу засновник психоаналізу З.Фройд. В одній зі своїх пізніх праць він виокремив два так звані принципи функціонування психіки індивіда - принципи насолоди і принцип реальності, які в результаті протиставляються одне одному. Однак варто відзначити, що принцип реальності з точки зору науковця є вторинним по відношенню до принципу задоволення, яке є провідним механізмом регуляції від народження й керується неконтрольованими імпульсами і бажаннями. Принцип реальності, на відміну від задоволення, виникає в подальшому процесі формування психічного апарату поступово, коли задоволення відходить на інший план й індивід мусить пройти через фрустрацію, таким чином, так би мовити, виходячи на вищий рівень функціонування. Цей рівень передбачає диференціацію й протиставлення суб'єктом себе зовнішньому світові [16]. Отже, З.Фройд розглядав формування здатності сприймати реальність як необхідний ступінь розвитку й формування психічного апарату особистості.

В праці “Психоаналітичні терміни і поняття” Е. L. Auchincloss і Е. Samberg реальність як поняття, що найчастіше використовується в психоаналізі, окреслює все те, що існує незалежно від людини і її впливу, тобто те, що “насправді існує”. Вона частіше всього протиставляється таким поняттям, як ілюзія, фантазія, галюцинація, проекція тощо [8]. В такому контексті реальність

набирає матеріальної сутності, на відміну від того, що Фройд називав психічною реальністю, що являє собою територію несвідомих фантазій та бажань. Як вже було вище зазначено, останнім часом психічна реальність ототожнюється із внутрішньою реальністю, що являє собою поєднання думок, почуттів, фантазій зі сприйняттям зовнішнього світу. Таким чином, тестування реальності - це “здатність особистості розрізнити суб’єктивний досвід і внутрішню реальність” [8].

Одним із науковців, хто стоїть в авангарді відкриття й дослідження такого терміну як “тестування реальності” є сучасний психоаналітик Отто Кернберг. У своїх дослідженнях і напрацюваннях автор зосереджує свою увагу на розладах особистості, зокрема на нарцисичних і межових розладах, однак тестування реальності і розуміння цього феномену лежить в основі як головний інвентар подальших досліджень, а відтак позиціонується як одна із характеристик структури особистості.

За О.Кернбергом тестування реальності - це “здатність відрізнити Я і не-Я, відрізнити внутрішньопсихічне від зовнішнього джерела сприйняття й стимуляції, а також здатність оцінити свої афекти, поведінку й думки з точки зору соціальних норм” [37]. Подібною за суттю думки притримується у своїх роботах і Хартман, який під тестуванням реальності розуміє вміння розрізнити суб’єктивні й об’єктивні елементи наших суджень про реальність [12]. До найсуттєвіших ознак, які вказують на здатність тестувати реальність О.Кернберг відносить: відсутність галюцинацій та маячення; відсутність неадекватних форм афектів, мислення й поведінки; здатність індивіда до емпатії, навіть за умови, що за ним відмічаються певні прояви поведінки, які є неадекватними з точки зору соціальних норм [37]. З клінічної точки зору тестування реальності включає в себе функції й процеси уваги, сприймання, пам’яті, мислення, рефлексивної свідомості [36].

Ще одним важливим моментом, на якому наголошує О.Кернберг є необхідність диференціювати поняття “тестування реальності” від

суб'єктивного сприйняття реальності, яке може бути властивим будь-якій людині у складних для неї психологічних ситуаціях, а також від викривлення відношення до реальності, яке може проявитися при різних розладах чи регресивних психотичних станах [37].

Враховуючи вищесказане, виходимо з того, що тестування реальності є одним із найголовніших показників рівня організації особистості в клінічній картині. За Н.Маквільямс таких рівнів існує три: невротичний, межовий і психотичний. Кожен з рівнів організації має свій набір захисних механізмів, природу основних конфліктів, рівень інтеграції особистості, здатність до самостереження за власною патологією і - що особливо важливо для нас - адекватність тестування реальності [21].

Визначальними рисами особистості з невротичним рівнем організації особистості є наявність зрілих, або вторинних, захисних механізмів, а також "надійний контакт з тим, що більшість людей називають реальністю". Представники невротичного спектру можуть мати й незрілі захисти, а також різні психопатології, однак основна їхня відмінність від межової й психотичної структури полягає в їхній здатності сприймати власні прояви, особливості чи патології еґо-дистонно, тобто за допомогою так званого "спостерігаючого Еґо", що характеризується критичністю сприймання й обробки інформації [21].

Якщо невротичну структуру досить легко визначити, то межова й психотична мають багато спільних характеристик, що може викликати труднощі при діагностиці чи в терапії. Однією з помітних рис представників межового рівня є наявність примітивних, або первинних, форм захисту, серед яких особливо виділяються заперечення, проєктивна ідентифікація і розщеплення. Також межову структуру від невротичної відрізняє дифузність ідентичності - їхнє відчуття власного "Я" сповнене протиріччю, а межі власного селф не є чіткими. Межові пацієнти мають великі труднощі з тим, щоб описати власну особистість [21]. Трудність полягає в тому, що даними захистами часто послуговуються й психотики. Однак, все ж існує відмінність, за якою можна

диференціювати межову структуру особистості - як і невротичній, на відміну від психотичної, в ній зберігається здатність до тестування реальності [37]. Н.Маквільямс та О.Кернберг спільно зазначають у своїх працях, що, якими б яскравими не були симптоми психопатології, межові пацієнти здатні продемонструвати достатній рівень тестування реальності, самостійно описуючи свої симптоми, такі як порушення когнітивних функцій, нестачу уваги й пам'яті [34, 21]. Підсумовуючи вищесказане, синдром дифузної ідентичності й наявність більшою мірою примітивних захистів допомагають відрізнити межову особистість від невротичної, не дивлячись на збережену здатність обидвох до тестування реальності. Що ж стосується межового й психотичного рівнів структури особистості, то саме здатність критично сприймати реальність відрізняє першого від другого [37].

2.1 Вимоги до культурної адаптації методики (психометричні показники)

Розробка, подальша коректура і вдосконалення, а згодом затвердження будь-якої психологічної методики лежить в площині психометрії. Психометрія - область психологічної діагностики, яка пов'язана з теоретичним підґрунтям і практичними показниками вимірювань в психології [1]. Термін було введено в 1734 р. німецьким дослідником Х.Вольфом, який поставив перед собою задачу виміряти показник уваги за допомогою тривалості аргументації, яку індивід має здатність прослідкувати [23].

Розрізняють також загальну й диференційну психометрію. Загальна включає в себе вимірювання загальнопсихологічного характеру, що означає "функціональні залежності між властивостями стимула й властивостями суб'єктивних реакцій" [23]. Диференційна психометрія займається якісним і кількісним аналізом індивідуальних показників психічних явищ, здібностей,

когнітивних функцій, а також характеристиками поведінки й емоційними особливостями особистості [1].

Саме в площині диференційної психометрії розроблено й обумовлено основні вимоги до процедури розробки й подальшого практичного використання, яким повинні відповідати психодіагностичні методики й тести. Основними такими вимогами є надійність, валідність і стандартизація методик [23]. Одним із основних напрямків диференціальної психометрії, який нас перш за все цікавить в нашому дослідженні, є психометрична адаптація методик до нових умов використання [23].

2.1.1 Особливості культурної адаптації

Адаптація психодіагностичного тесту чи методики - “комплекс заходів, що забезпечують адекватність тесту в нових умовах його використання” [1]. Дана процедура є комплексною і передбачає послідовність певних етапів і задач, успішне виконання яких в результаті може свідчити про адаптованість методики до нового мовно-культурного середовища і можливість його подальшого застосування. Основними етапами адаптації є:

1. аналіз основних теоретичних положень, на які опирається автор методики;
2. переклад тесту та інструкцій до нього на мову реципієнта, що має відбуватися за допомогою чи під супроводом відповідних спеціалістів в лінгвістичній сфері;
3. перевірка тесту на валідність і надійність відповідно до сучасних психометричних вимог;
4. стандартизація тесту на відповідній групі досліджуваних [1].

Лінгвістичний аспект, тобто переклад методики, є одним із перших викликів, з яким ми стикаємося в процесі адаптації тієї чи іншої методики. Першочерговою задачею є переклад такого рівня, який не тільки дослівно

передає зміст питань, а й достовірно відтворює їхнє семантичне й граматичне значення. Саме з цього етапу починається впровадження методики й подальші процеси її апробації в новому мовно-культурному середовищі. Коли ми говоримо про переклад іноземної методики з метою адаптації, основною метою є відтворення сутності й структури питань у такий спосіб, щоб цільова аудиторія сприймала зміст тверджень методики еквівалентно тому, як їх сприймають реципієнти мови оригіналу [9]. Така робота передбачає залучення фахівців з відповідним рівнем компетентності. Релевантним моментом також є те, що переклад методики саме з ціллю адаптації передбачає в собі не лише наявність перекладацьких навичок, а й певної компетентності більш вузькому профілі психолінгвістики, оскільки в даному випадку мова розглядається як один із інвентарів мисленнєвих процесів [9].

Також варто враховувати, що через культурні особливості мовного середовища, в якому було створено тест, важко, а часом і взагалі неможливо еквіваленти в культурі-реципієнті. Саме тому повна соціокультурна адаптація тесту в багатьох випадках являє собою такий же виклик, як власне розробка оригінальної методики [1].

Важливим психометричним показником психодіагностичної методики чи тесту є валідність - комплексна характеристика, яка, з одного боку, засвідчує, чи придатна вона для вимірювання того явища, для якого була створена, з іншого - підтверджує свою дієвість, ефективність і можливість практичного використання [23]. Валідність являє собою в першу чергу якісний показник тесту, а для вирахування кількісного показника, тобто коефіцієнта валідності, використовуються різні види лінійної кореляції. Для того, щоб методика була визнана валідною, коефіцієнт кореляції має бути статистично значимим ($p > 0,5$). Абсолютна валідність можлива лише за умов ідеального класичного експерименту [23].

На сьогоднішній день науковці виокремлюють достатньо велику кількість видів валідності, які умовно можна об'єднати в два великих кластери:

внутрішня й зовнішня. Внутрішня або, як ще часто можна зустріти в різних джерелах змістовна валідність вимірює, наскільки зміст запитань діагностичної методики відповідає цілі тестування, інакше кажучи - чи вимірює саме те явище, для якого було створено методику [2]. Зовнішня валідність здатна продемонструвати, в якій мірі результати, отримані в ході дослідження, відповідають реальній повсякденній ситуації в аспекті вимірюваного явища. Зовнішня валідність передбачає можливість перенесення результатів дослідження і їх відтворюваність у реальних життєвих ситуаціях, поза межами дослідження [2].

Однією з найбільш застосовуваних при мовно-культурній адаптації методик є конструктивна методика, також відома як операціональна [23]. Конструктивна методика засвідчує ступінь відтворення досліджуваного конструкта в результатах тесту. В якості конструкту може виступати будь-який феномен, наприклад інтелект, емоційна нестабільність, інтроверсія/екстраверсія тощо [1]. Надійним методом встановлення конструктивної валідності є зіставлення результатів методики, що адаптується з результатами інших вже валідизованих методик, конструктивний зміст яких вже є відомим [23]. Наявність високого показника кореляції між методиками вказує на те, що методика, яка проходить адаптацію вимірює той же феномен, що й валідизована, так би мовити “еталонна” методика [1]. Зміст процедури встановлення конструктивної валідності зводиться до встановлення водночас спільного й відмінного між методикою, що адаптується, й іншими методиками [23].

Іншим важливим психометричним показником тесту, який не поступається своєю релевантністю валідності, є його надійність - кількісна характеристика тесту, яка засвідчує точність психодіагностичних вимірів, а також відтворюваність результатів тесту і їхню стійкість по відношенню до сторонніх факторів впливу [23]. Таким чином, надійність передбачає врахування трьох факторів: відтворюваності результатів, точність вимірів, стійкість результатів відносно часу й сторонніх чинників [2].

В сучасній літературі виділяються такі основні види надійності:

- ретестова надійність (test-retest reliability) - повторне проходження тесту в рамках однієї групи досліджуваних через певний проміжок часу, інтервал якого має знаходитися в межах 1-3 місяців;
- паралельне тестування - група досліджуваних ділиться навпіл за рівною кількістю, де одна з груп тестується по основній формі тесту, а інша - по додатковій; форми тесту для першої й другої груп змінюються через два тижні;
- розщеплення (split-half reliability) - розділення тесту на дві рівнозначні частини (частіше всього за принципом “парне-непарне питання”), після чого підраховується коефіцієнт кореляції відповідей й проводиться аналіз на узгодженість питань.
- міжекспертна надійність - показує, наскільки збігаються отримані дані при використанні однієї й тієї ж методики різними спеціалістами [23].

В ході нашого дослідження основними способами встановлення надійності методики, що адаптується є ретестова надійність і внутрішня узгодженість (консистентність) питань в окремих шкалах методики.

Внутрішня узгодженість - характеристика тесту, що вказує на однорідність завдань (запитань) у шкалі з явищем чи якістю, що вимірюється. Внутрішня узгодженість характеризує міру направленості завдань (запитань) на вимірювання заданого психологічного явища [1]. Узгодженість питань методики чи окремих її шкал можна визначити методом вирахування коефіцієнта α -Кронбаха, який є одним із найчастіше використовуваних серед коефіцієнтів надійності [13].

Ще однією психометричною вимогою для апробації нової чи адаптованої методики є стандартизація. Стандартизація - це процес уніфікації, регламентації, приведення даних до єдиних нормативів процедури й оцінки тесту [23]. Завдяки процесу стандартизації з'являється можливість зіставлення

отриманих результатів різних респондентів, вираження текстового оцінювання у вигляді числового з метою подальшого обчислення, зіставлення оцінок в різних текстових методиках [1].

Стандартизація тестування передбачає певні етапи:

1. *одноманітність процедури проведення тесту* з метою отримання даних, що включає: умови тестування, зміст і спосіб подачі інструкцій, врахування досвіду тестування респондента, наявність (чи відсутність) стимульного матеріалу, часові обмеження виконання завдань;
2. *одноманітність оцінювання проходження тесту* - стандартність інтерпретації отриманих результатів і їхнє стандартне опрацювання;
3. *визначення нормативних показників виконання тесту* з метою зіставлення з ними отриманих результатів; наявність норми в стандартизованих психодіагностичних методиках є їхньою сутнісною характеристикою, відштовхуючись від якої здійснюються подальші обрахунки й інтерпретації отриманих даних [23].

3.1 Теоретична модель дослідження

Для того, щоб перевірити нашу гіпотезу про показник відтворюваності результатів, варто провести повторне тестування в рамках однієї досліджуваної групи через 4-6 тижнів. Таким чином, за допомогою даних першого і другого тестування можна перевірити стійкість отриманих результатів. Для цього слід використати порівняльний метод і кореляційний аналіз даних. За умови надійності перекладеної методики коефіцієнти кореляції обидвох шкали BORRTI і рівень значущості між першою і ре-тестовою групами відповідатимуть нормативним числовим показникам: коефіцієнт кореляції $r > 0,6$ (за Спірменом) і рівень значущості $p < 0,01$.

Для перевірки на внутрішню консистентність або, як ще можна сказати, узгодженість питань шкал BORRTI потрібно перевірити числовий показник

коефіцієнта α -Кронбаха. Якщо коефіцієнт шкал «Тестування реальності» і «Об'єктних стосунків» буде рівним або вищим за нормативний показник $\alpha=0,6$, це підтвердить надійність шкал перекладеної методики. Також даний метод дозволяє проаналізувати вагомість кожного окремого питання для шкали, до якої воно відноситься за допомогою числового показника альфа-Кронбаха, яке може коливатися в залежності від вилучення певного питання. Цей фактор є важливим для відтворення оригінальної структури у методиці, що адаптується, оскільки інколи в процесі мовно-культурної адаптації деякі питання можуть втратити свою значущість й бути вилученими чи перейти до складу іншої шкали, враховуючи особливості перекладу й культуральні аспекти респондентів.

Для того, щоб перевірити перекладену методику на конструктну валідність, слід визначити показники кореляції шкал BORRTI зі шкалами методик організації особистості (IPO-R), міжособистісної залежності (Relationship Profile Test), межових характеристик особистості (Personality Assessment Inventory-Borderline Features scale by Morey) і тест на визначення якості прив'язаності (Measure of Attachment Qualities). Враховуючи особливості обчислення показників шкали «тестування реальності» (чим вищий результат, тим гірша здатність респондента до тестування реальності), вона повинна мати високі коефіцієнти кореляції зі шкалами «тестування реальності» і «примітивні захисні механізми + дифузність особистості» методики IPO-R, підшкалами «афективна нестабільність», «проблеми ідентичності», «негативні самопошкодження» методики визначення межових характеристик, а також з загальним числовим показником цієї методики, який включає суму всіх підшкал. Шкали тесту MAQ «амбівалентність занепокоєння» і «амбівалентність заглиблення у себе» можуть однаково корелювати з обидвома шкалами BORRTI, оскільки зачіпають як інтрапсихічні, так і міжособистісні аспекти. За умови валідності методики, що адаптується, шкала «об'єктних стосунків» матиме високі показники прямої кореляції зі шкалами «деструктивна

залежність» і «дисфункційне відчуження» методики міжособистісної залежності, а також обернені показники зі шкалою «здорова залежність». Пряма кореляція також повинна прослідковуватись зі шкалами «негативні стосунки» методики на рівень межових рис, і «уникнення» методики MAQ, а обернена – зі шкалою «безпека» (чим гірша здатність до вибудовування надійних стосунків, тим гірше відчуття безпеки у них).

Відштовхуючись від вищеописаних теоретичних засад і зроблених на їхній основі припущень, вибудовуємо теоретичну модель дослідження наступним чином (рис.3.1.1).

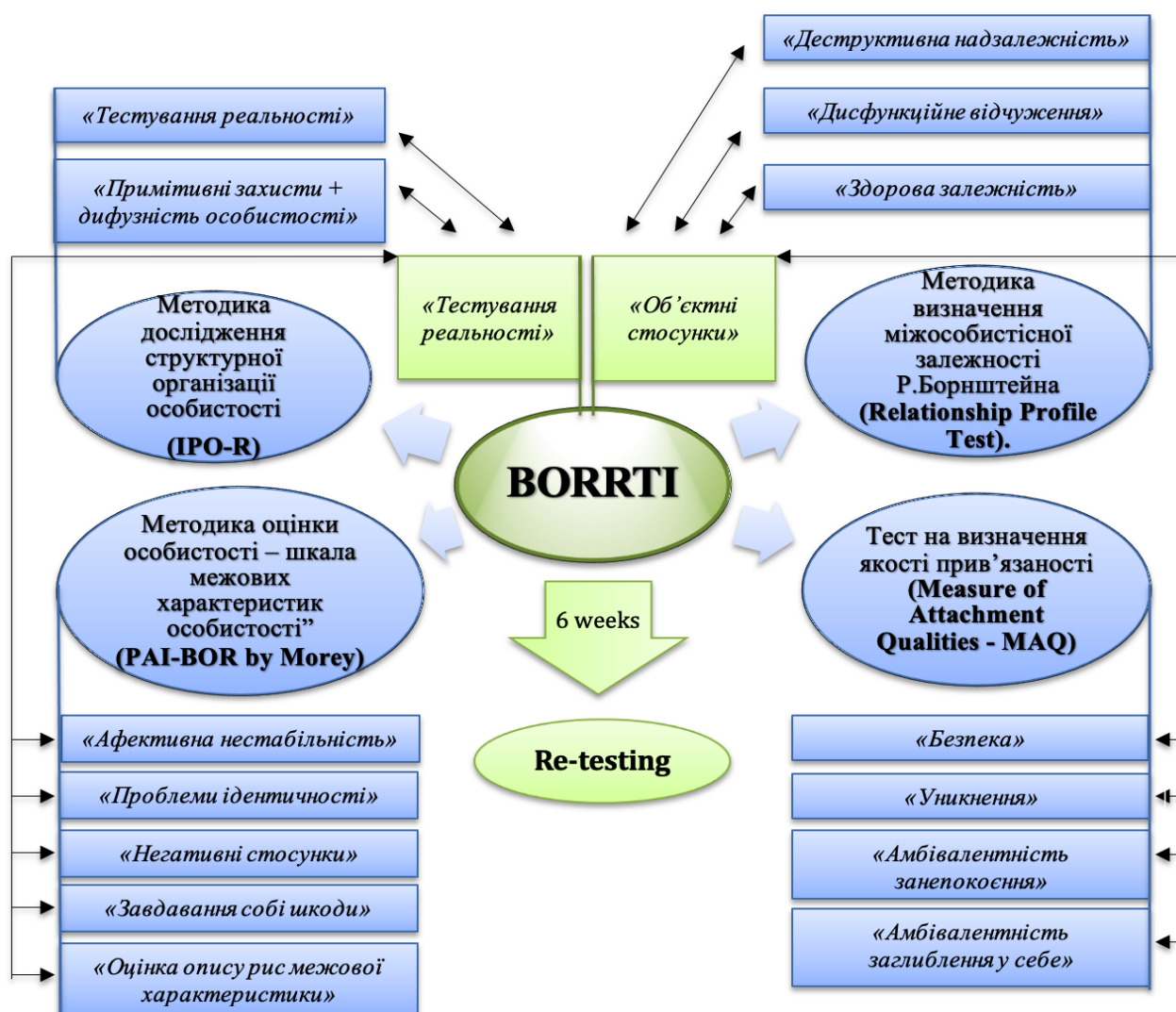

Рис.3.1.1. Теоретична модель дослідження

Висновки до першого розділу

Тест BORRTI складається з 34 питань, які підпорядковуються двом шкалам: “об’єктні стосунки” (24 питання) і “тестування реальності” (10 питань). Кожна зі шкал має свою структуру, так звані підшкали, що засвідчують окремі риси чи симптоматику. Дана методика широко використовується для тестування психопатологій в клінічній практиці, а також серед спеціалістів з еґо-психології.

Феномен об’єктних стосунків було обґрунтовано й виокремлено як психоаналітичний термін британською дослідницею М.Кляйн. Однак, саме поняття “об’єкту” розглядав ще Фройд у своїх ранніх працях. Його теорія про два основних інстинкти людини - життя і смерті - лягли в основу теорії М.Кляйн, зокрема вона присвятила більшу частину своєї уваги трібу смерті, як такому, що від народження переважає в індивідума. М.Кляйн хоч і взяла за основу один із постулатів засновника психоаналізу, все ж побудувала нову теорію з власною термінологією, яка полягала в підході до об’єкта не як до способу задоволення власних потреб, а як до засобу вижити, отримавши безпеку й задоволення в першу чергу психологічної потреби в інтеракції, що згодом лягає у фундамент особистості як ескіз майбутньої психічної структури особистості. Великий вклад в подальший розвиток і поглиблення теорії об’єктних стосунків зробили представники “Британської школи” Р.Фейрберн, Г.Гантріп, Д.Віннікот і М.Балінт, а також М.Малер.

Феномен тестування реальності на сьогоднішній день звучить в унісон з прізвищем сучасного психоаналітика О.Кенбергом. Саме він детально дослідив і описав його у своїх працях.

Якщо поняття реальності є широковживаним і універсальним для багатьох наук, то термін тестування реальності використовується в галузях, що досліджують психіку людини і феномени, пов’язані з нею. В психоаналітичній парадигмі тестування реальності трактується як вміння людини відрізнити свій

власний суб'єктивний досвід і внутрішню реальність [8]. Отже, здатність диференціювати власні афекти, стани і наслідки особистого досвіду від об'єктивно незалежної дійсності та фактів лягає в основу даного терміну.

Важливим також є той факт, що здатність до тестування реальності є одним із показників структурної організації особистості. Відтак, невротична і межева структура зберігають цю функцію, на відміну від психотичної.

Мовна адаптація іноземної методики є багатокроковою і комплексною процедурою, яка передбачає такі етапи: ознайомлення теоретичних засад, на які опирається автор методики; переклад питань тесту й інструкцій до нього за відповідними вимогами компетентності залучених фахівців; перевірка перекладеного тесту на валідність та надійність відповідно до психометричних норм; стандартизація тесту.

В ході апробації методика може змінювати свою структуру, що передбачає зміну кількості шкал, їхнє об'єднання чи, навпаки, виокремлення ще однієї, “перехід” певного питання з однієї шкали до іншої, або ж повне його вилучення за умови низького рівня значущості. Це обумовлено тим, що адаптація психодіагностичної методики передбачає не лише переклад, а й залучення культуральних аспектів.

На основі вищезазначених наукових теоретичних засад нами було розроблено теоретичну модель дослідження, згідно з якою ми адаптуємо методику BORRTI до україномовного простору.

РОЗДІЛ 2. ОПИС МЕТОДІВ І ПРОЦЕДУРИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Опис досліджуваної групи

Опитування на основі перекладеного тесту BORRTI й інших обраних методик проводилося протягом січня-лютого 2021 року.

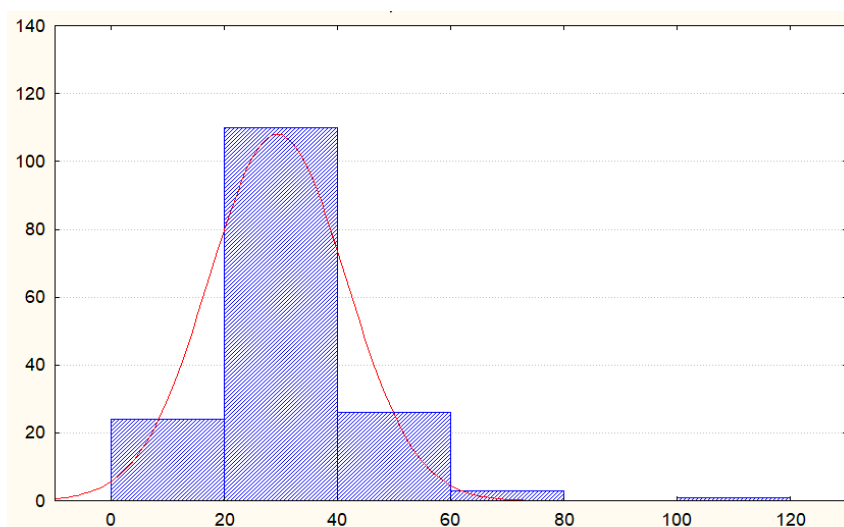

Рис. 2.1.1 Розподіл досліджуваних за віком

Досліджувані - 164 особи, віковим діапазоном яких є 17-67 років (Рис.2.1.1), серед яких 131 жінок та 33 чоловіків (Рис. 2.1.2).

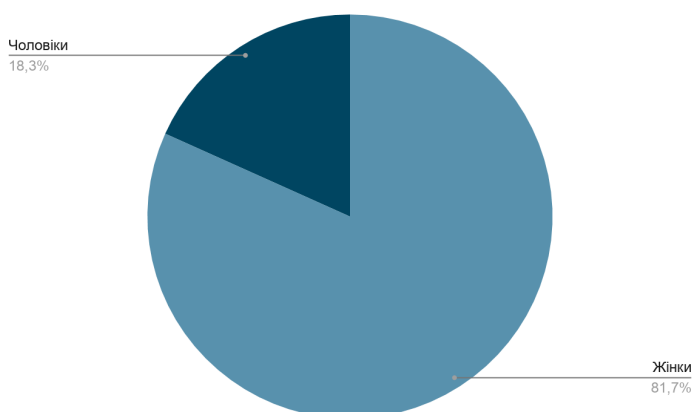

Рис. 2.1.2 Розподіл досліджуваних за статтю в основній групі

Таким чином, в основному опитуванні взяли участь всі дорослі категорії населення, більшість з яких є жінки.

Враховуючи, що однією зі складових процесу культурної адаптації є її перевірка на відтворюваність результатів, було проведено ре-тестування через шість тижнів в рамках тієї ж вибірки, в якому прийняло участь 35 осіб, серед яких 29 жінок і 6 чоловіків.

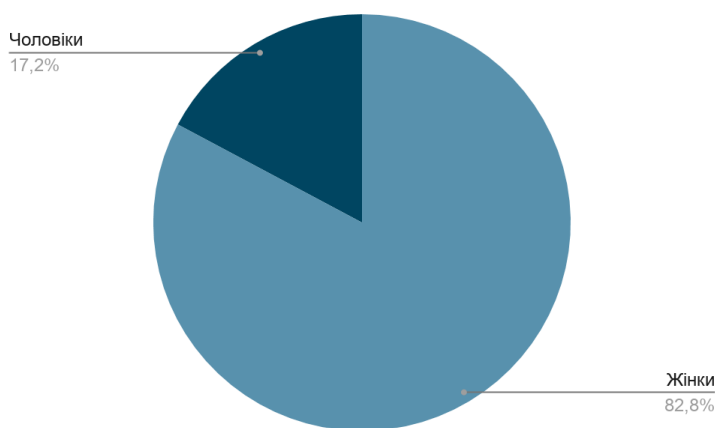

Рис. 2.1.3 Розподіл досліджуваних за статтю в ре-тестовій групі

2.2 Опис використаних методик

Для досягнення мети дослідження, а саме культурної адаптації методики BORRTI, окрім перекладеного тесту було використано чотири методики, зокрема “методику дослідження структурної організації особистості” IPO (The Inventory of Personality Organization), “методику визначення міжособистісної залежності” Р.Борнштейна (Relationship Profile Test), “методику оцінки особистості – шкала межових характеристик особистості” (Personality Assessment Inventory - Borderline Features scale by Morey) і “тест на визначення якості прив’язаності” К.С.Карвера (Measure of Attachment Qualities - MAQ).

Характеристика та основна інформація про методики:

1) *Тест на визначення якості об'єктних стосунків і тестування реальності Moppica Белла (Bell Object Relations and Reality Testing Inventory - BORRTI).*

Методика, над процесом адаптації якої ми працюємо в нашому дослідженні, в першу чергу слугує психодіагностичним інвентарем збору даних. Тест налічує 34 питання, які, як вже зазначалося вище, розподілені на дві шкали: “тестування реальності” (10 питань) і “об'єктні стосунки” (24 питання). Усі питання сформульовані таким чином, що передбачають два варіанти відповіді: “правильно” (відповідь оцінюється в 1 бал) і “неправильно” (0 балів). 5 з 34 тверджень є оберненими (питання № 2, 5, 18, 24, 28).

2) *Методика дослідження структурної організації особистості, а саме її версія IPO-R.*

Дана методика є скороченою й психометрично валідною версією опитувальника О.Кернберга та його колег Дж.Ф.Кларкіна, П.А.Фелша (The Inventory of Personality Organization - Revised). Автором скороченої версії тесту є Dirk J.M. Smits та його колеги [4].

На відміну від першопочаткової методики Кернберга, IPO-R містить не три, а дві основних шкали: “Тестування реальності” (RT) та “Примітивні захисти + дифузність ідентичності” (PD/ID) [4].

Шкала “Тестування реальності” налічує 11 питань, які направлені на здатність особистості розрізнати джерело надходження інформації - від подразників, тригерів зовнішнього світу, які чинять дію на наші органи чуття чи від власної внутрішньої реальності, що може видозмінювати отриману інформацію на основі досвіду, стану й захисних механізмів психіки. Чим вищі показники за цією шкалою, тим більше порушення рівня тестування реальності особистості, що може супроводжуватися галюцинаціями, маяченнями і нездатністю розпізнати їх як такі.

Показники шкали “Примітивні захисти + дифузність ідентичності” вказують, наскільки структурно збереженою є психічна структура особистості

та на скільки проявляються незрілі, також відомі як первинні, захисти, такі як дисоціація, проєкція тощо. Чим вищі показники, тим більш дифузною є структура й тим більше переважають примітивні захисти особистості.

Відповіді на питання оцінюються за п'ятибальною шкалою, де 1=абсолютно не згоден; 2=не згоден; 3=важко відповісти; 4=згоден; 5 =повністю згоден.

Шкала “тестування реальності” не узгоджується з нормальним розподілом і є порядковою ($p < 0,05$), в той час як шкала “примітивні захисти / дифузність ідентичності” має високий рівень значущості ($p = 0,11$; $p > 0,05$) і узгоджується з нормальним розподілом.

3) *Методика визначення міжособистісної залежності Р.Борнштейна (Relationship Profile Test).*

Тест профіля стосунків було розроблено Р.Борнштейном та його колегами в 2001 р. Дана методика зосереджена на вимірюванні рівня і якості феномену співзалежності у стосунках і містить такі шкали як “надмірна деструктивна залежність” (destructive overdependence), “дисфункційне відчуження” (dysfunctional detachment) та “здорова залежність” (healthy dependency). Показники шкал даної методики тісно пов'язані з якістю і власне спроможністю вибудовування близьких і тривалих міжособистісних відносин.

В загальному методика складається з 30 питань, кожній зі шкал відводиться по 10 питань. Тест не містить обернених питань, всі твердження є прямими. Шкала оцінювання є 5-бальною, за градацією від 1=зовсім не характерно для мене до 5 =дуже характерно для мене.

Оскільки актуальної версії україномовної методики не опубліковано, переклад з російської мови було зроблено самостійно. Враховуючи вищесказане, важливо перевірити шкали даної методики на внутрішню узгодженість питань, для того, щоб орієнтуватись, наскільки високими є показники надійності самотужки перекладеної методики.

Шкала “деструктивної надзалежності” має показник альфа-Кронбаха 0,77. Числові показники свідчать про те, що всі десять питань, які входять до даної шкали, в середньому мають майже однакову значущість. Показник альфа-Кронбаха “дисфункційного відчуження” становить 0,72, що засвідчує задовільну узгодженість питань у даній шкалі. Шкала “здорової залежності” має показник 0,75. Числові показники значущості питань, що входять до даної шкали, не мають великого відриву.

За результатами вищеописаних обчислень можна зробити висновок, що методика визначення міжособистісної залежності має задовільні показники внутрішньої надійності, а отже може бути використана в подальшому ході дослідження.

Перевірка шкал на узгодженість з нормальним розподілом показує, що шкали “надмірної деструктивної залежності” й “дисфункційного відчуження” мають високі рівні значущості ($p=0,22$ і $p=0,42$ відповідно), в той час як шкала “здорової залежності” не узгоджується з нормальним розподілом ($p=0,04$; $p<0,05$)

4) *Методика оцінки особистості – шкала межових характеристик особистості” (PAI-BOR by Morey).*

Методика містить 24 питання, 6 з яких є оберненими. Загалом тест націлений на вимірювання рівня межових рис у структурі, що відповідно відображено у таких шкалах як “афективна нестабільність”, “проблеми ідентичності”, “негативні стосунки” і “самопошкодження”. Сума перелічених шкал визначає загальний рівень межовості респондента і зводиться у ще одну окрему шкалу “оцінка опису рис межової особистості”. Таким чином, подібна структура дозволяє детальніше розглянути показники окремих проявів, властивих особистостям з межовими рисами. В рамках даного дослідження це має особливе значення, оскільки подібний чіткий поділ розгортає ширшу перспективу можливостей для перевірки кореляцій шкал методики, що

адаптується зі шкалами PAI. Цей факт робить дану методику особливо релевантною в нашому дослідженні.

Оцінювання відповідей здійснюється від 0 до 3 балів, де 0 балів = “неправда, зовсім не вірно”; 1 бал = “трохи вірно”; 2 бали = “в основному вірно”; 4 бали = “абсолютно вірно”.

У даній методиці шкала “оцінки опису рис межової особистості”, яка фактично виступає сумою інших чотирьох шкал, а отже, своєю структурою цілковито відповідає власне методиці, узгоджується з нормальним розподілом ($p=0,14$; $p>0,05$). Окремі чотири шкали не узгоджуються з нормальним розподілом ($p<0,05$).

5) Тест на визначення якості прив’язаності (*Measure of Attachment Qualities - MAQ*).

Автором даного тесту є К.С. Карвер, який розробив його у 2013 році. Опитувальник налічує 14 питань, зокрема обернені твердження: 4, 8, 9. Усі питання розподіляються на чотири шкали: “безпека”, “уникнення”, “амбівалентність занепокоєння” та “амбівалентність заглиблення у себе”. Оцінювання результатів відбувається за 4-бальною шкалою: 1 бал - “я більшою мірою не погоджуюся з твердженням”, 2 бали – «я певною мірою не погоджуюся з твердженням», 3 бали – «я певною мірою погоджуюся з твердженням», 4 бали – «я більшою мірою погоджуюся з твердженням».

Усі шкали даної методики не узгоджуються з нормальним розподілом і є порядковими.

2.3 Опис процедури дослідження

Процедура україномовної адаптації методики “Bell Object Relations and Reality Testing Inventory” в рамках нашого дослідження проводилася у шість етапів:

- Перший етап полягав у перекладі методики з англійської на українську мову. Переклад здійснювався самотужки, з огляду на власну компетентність на основі базової перекладацької освіти. Також було здійснено процедуру зворотного перекладу залученим фахівцем, після чого було проведено аналіз й усунення всіх неточностей в україномовній версії опитувальника. Кінцевий результат тесту використався надалі в процедурі дослідження (додаток А.2).
- Під час другого етапу було відібрано набір методик, зміст і шкали яких, на нашу думку, можуть корелювати зі шкалами методики BORRTI для подальшого встановлення кореляцій і зв'язків отриманих результатів. На цьому етапі також було здійснено переклад з російської мови одного з обраних опитувальників, а саме методики визначення міжособистісної залежності Р.Борнштейна, оскільки на даний момент не опубліковано української версії даного тесту.
- Збір даних респондентів слугував третім етапом дослідження. Процедура опитування відбувалась в онлайн-форматі за допомогою Google-форми.
- Оскільки будь-яка адаптація передбачає показник відтворюваності (стійкості) результатів, четвертим етапом дослідження було повторне ре-тестове опитування респондентів в межах однієї досліджуваної групи через 6 місяців. На цьому етапі використовувався метод збору даних аналогічний першому.
- П'ятий етап полягав у статистичному опрацюванні й обробці отриманих від респондентів даних. Задля визначення параметричних чи непараметричних методів для подальшої роботи з результатами дослідження було виконано перевірку всіх шкал на узгодженість з нормальним розподілом за допомогою методу Шапіро-Вілка. В результаті перевірки було виявлено, що більшість шкал є порядковими ($p < 0.05$), через що в подальшому використовувалися непараметричні методи обчислення, а при встановленні кореляції до уваги брався коефіцієнт

Спірмена. На цьому етапі було здійснено перевірку адаптованої методики на надійність та валідність на основі отриманих обчислень.

- Шостий етап полягав в детальній інтерпретації та подальшій дискусії результатів дослідження.

2.4 Методи математичної статистики

Математико-статистичний аналіз і опрацювання одержаних в ході адаптації даних було зроблено за допомогою ряду певних методів.

Для порівняння результатів тестування основної і ретестової груп було використано непараметричний метод критерія Вілкоксона. Також для встановлення зв'язку між даними групами було застосовано кореляційний аналіз за коефіцієнтом Спірмена, з огляду на те, що в обидвох випадках шкали не узгоджуються з нормальним розподілом.

Психометрична перевірка питань на внутрішню консистентність методики BORRTI була здійснена за допомогою коефіцієнту альфа-Кронбаха. Аналогічна перевірка була здійснена для методики визначення міжособистісної співзалежності, з огляду на те, що вона була самостійно перекладена в ході дослідження й потребувала підтвердження надійності отриманих даних для подальшого аналізу.

Для встановлення взаємозв'язків між шкалами BORRTI і шкалами інших застосованих методик було застосовано кореляційний аналіз (за коефіцієнтом кореляції Спірмена).

Вибір на користь того чи іншого методу, зокрема параметричного чи непараметричного, було здійснено, спираючись на те, узгоджуються аналізовані шкали з нормальним розподілом чи не узгоджуються. Перевірка шал на узгодженість з нормальним розподілом була виконана за допомогою метода Шапіро-Вілка. З детальною інформацією щодо типу шкал і рівнем їхньої значущості можна ознайомитись у додатках Е та Ж.

Висновки до другого розділу

Обсяг досліджуваної групи нашого дослідження складає 164 особи віком від 17 до 67 років, таким чином, включаючи фактично всю дорослу частину населення. Розподіл за статтю не рівномірним, оскільки жінки складають 81,7% досліджуваної групи (131 особа), а чоловіки 18,3% (33 особи). Обсяг ре-тестової групи становить 35 осіб: 29 жінок і 6 чоловіків. Відсоткове співвідношення основної і ре-тестової груп є прямопропорційним (82,8% і 17,2% у повторній групі).

В ході адаптації, окрім перекладеного тесту BORRTI, було використано такий психодіагностичний інструментарій: “методика дослідження структурної організації особистості” IPO (The Inventory of Personality Organization), “методика визначення міжособистісної залежності” Р.Борнштейна (Relationship Profile Test), “методика оцінки особистості – шкала межових характеристик особистості” (Personality Assessment Inventory - Borderline Features scale by Morey) і “тест на визначення якості прив’язаності” К.С.Карвера (Measure of Attachment Qualities - MAQ).

Україномовна адаптація методики BORRTI проводилася в шість етапів: 1) переклад тесту з англійської мови з подальшим зворотнім перекладом і коригуванням остаточного варіанту; 2) підбір методик, що досліджують той самий або пов’язаний, наближений до основного психологічний феномен, що й BORRTI; 3) збір даних за допомогою Google-форми; 4) повторне тестування в межах однієї досліджуваної групи; 5) обробка й опрацювання одержаних результатів; 6) інтерпретація результатів.

Математико-статистичний аналіз і опрацювання одержаних в ході адаптації даних було зроблено за допомогою програми для статистичного аналізу Statistica 6.0. До методів, які були застосовані для апробації методики входять метод Шапіро-Вілка (для перевірки шкал на узгодженість з нормальним розподілом), метод Вілкоксона (порівняльний аналіз основної і ретестової

груп), метод вирахування коефіцієнта Спірмена (кореляційний аналіз) і коефіцієнта альфа-Кронбаха (перевірка шкал на внутрішню узгодженість питань).

Розділ 3. ЕМПІРИЧНІ ПОКАЗНИКИ КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ МЕТОДИКИ “BELL OBJECT RELATIONS AND REALITY TESTING INVENTORY”

3.1 Лінгвістична відповідність оригіналу методики

Автором тесту BORRTI є кандидат психологічних наук Американської Ради Професійної Психології (American Board of Professional Psychology (ABPP)) Morris D. Bell, який є одним із науковців і дослідників кафедри психіатрії Єльського університету. Враховуючи різницю мовно-культурного середовища, ми передбачувано зіткнулися з низкою спірних моментів в окремих питаннях під час перекладу методики.

Одним із таких прикладів є перше питання, що мовою оригіналу звучить “I may withdraw and not talk to anyone for weeks at a time”, було перекладено як “Я можу замикатись в собі й не говорити ні з ким протягом декількох тижнів”. Дослівно слово “withdraw” має значення забирати або відходити, однак як і в будь-якому перекладацькому процесі, контекст є вирішальним, саме тому “withdraw” в адаптованій версії звучить як “замикатися в собі”. Такий переклад ґрунтується ще й на основі того, що дане питання належить до шкали “об’єктних стосунків”, тому передбачає підтекст міжособистісної інтеракції. Окрім того, в даному випадку постало семантичне питання в просторі україномовного середовища: доречніше вжити “замикатися в собі” чи “закриватися в собі”. Оскільки фразеологічні словники позиціонують обидва варіанти як рівнозначно вживані, методом опитування в соц.мережах було зроблено вибір на користь “замикатися” як більш звичного для носія української мови.

Ще один феномен, з яким часто доводиться мати справу при перекладі з англійської, це фразові дієслова. Третє питання в оригіналі звучить “I usually *end up* hurting those closest to me”, в нашому випадку “Зазвичай, *навіть не маючи такого наміру*, я завдаю болю близьким мені людям”. “*End up*”

перекладається як “зводиться до чогось в кінці кінців” і, виходячи з такого дослівного перекладу, ці питання звучать відчутно відмінно, однак в даному твердженні прослідковується контекст ненавмисної дії, чогось, що відбувається проти волі. Отже, третє твердження було сформульовано саме таким чином, базуючись на вищесказаних засадах.

Продовжуючи тему фразових дієслів, варто також відмітити, що не всі з них становлять проблему при перекладі, не дивлячись на свою багатозначність. Питання №8: “If I became close with someone and he or she proves untrustworthy, I may hate myself for the way things *turned out*” у перекладеному варіанті звучить “Якщо я зближуюсь з кимось, і ця людина не виправдовує довіри, я можу зненавидіти себе за те, що *все так вийшло*”. В даному випадку дослівний переклад фразового дієслова є цілком доречним і влучним. Тут також варто звернути увагу на те, що частина твердження “*proves untrustworthy*” дослівно перекладається “засвідчує себе таким, що не заслуговує довіри” і є нетиповою для сприйняття, тому вжито широко вживаний конструкт “*не виправдати довіри*”. Подібну ситуацію з вищезгаданим фразовим дієсловом маємо в питанні №16, де “*turn out*” відтворено українським аналогом “*складатися*” (певним чином).

Питання №14 також містить фразове дієслово, дослівний переклад якого не відтворює контекстуального змісту твердження: “No matter how hard I try to avoid them, the same difficulties *crop up* in my most important relationships”. Дослівно “*crop up*” перекладається як “з’являтися зненацька”, однак в даному контексті було передано через дієслово “*стикатися*”. В даному випадку надається перевага не семантичному відповіднику, а контекстуальній відповідності: “Як би я не намагався(-ась) цього уникнути, в моїх найбільш важливий стосунках я стикаюся з одними й тими ж труднощами.” Це також пов’язано з тим, що в англійській мові активні активні конструкції неживих предметів в англійській мові є більш вживаними і звичними, ніж в українській.

Переклад питання №20 наświetлює нам водночас як проблему з фразовими дієсловами, так і з пасивними конструкціями при відтворенні в українській мові: “I often worry that *I will be left out of things*”. Дослівний переклад “Я часто непокоюсь через те, що буду залишеним/не взятим до уваги певними речима” звучить неприродно і викривляє значення самого твердження, тому в остаточному варіанті було надано перевагу перекладу “Я часто непокоюсь через те, що *певні речі пройдуть повз мене*”. Як бачимо на даному прикладі знов відбулася заміна пасивної конструкції активною, що є насправді звичним явищем в парадигмі англо-українського перекладу.

Синонімічний ряд - ще один важливий момент при перекладі. Четверте питання “I believe that people have little or no ability to control their *sorrows*” було відтворено в нашій версії опитувальника як “Я вважаю, що люди мають зовсім малу або ж взагалі не мають здатності контролювати свою *печаль*”. Серед синонімічного ряду перекладу слова “*sorrow*”, до якого входять “горе, сум, скорбота, печаль; туга, смуток” було обрано саме слово “печаль” через міру вираженості сили переживання. Також було взято до уваги той факт, що першим варіантом перекладу було слово “сум” і в результаті процедури зворотного перекладу залученим спеціалістом “*sorrow*” було відтворено як “*sadness*”. На основі цього й було зроблено вибір на користь слова “печаль”. Онлайн-аналіз медіа-контенту також підтвердив часте вживання обраної варіації слова в повсякденному просторі.

Ще одним прикладом складності вибору серед синонімічного ряду, який пропонує відтінки й силу того чи іншого слова, є питання №21 і №33 - в обидвох фігурує дієслово “*to please*”, яке має широкий синонімічний ряд в українській мові: “*бажати, хотіти, догоджати, робити приємність, отримувати задоволення, подобатися*”. У питанні № 21 “I feel that I have *to please* everyone or else they might reject me”, серед синонімічного ряду було обрано “догоджати”: “Я відчуваю, що я повинен(-а) всім *догодити*, інакше від мене відвернуться”, оскільки, на нашу думку, в даному твердженні йдеться

скоріше про певну міру конформності, аніж про бажання отримати симпатію від інших людей. Аналогічна ситуація з пошуком відповідника у твердженні №33: “I believe that a good mother should always *please* her children”, яке в перекладі сформульовано як “Я вважаю, що хорошій мамі слід завжди *догоджати* своїм дітям”.

Зрештою, є випадки, коли дослівний переклад сталого виразу в англійській мові хоч і передає смислове навантаження, однак може збити з пантелику респондента своїм незвичним формулюванням. Так, наприклад, питання №31 звучить “I experience anxious feelings which I cannot explain”. В даному випадку мова йде про дієслово “*to experience*”, що означає “мати/переживати певний досвід”. Переклад “Я маю/мав досвід переживання почуття тривоги, яке я не можу пояснити”, хоч і є граматично коректним, однак не є усталеним у повсякденному чи навіть публічному мовленні, а відтак не є звичним для україномовного респондента. Враховуючи, що однією з найважливіших характеристик будь-якого опитувальника є доступність і зрозумілість тверджень/питань, дану конструкцію було відтворено наступним чином: “Мені *доводилося переживати* відчуття тривоги, які я не можу пояснити”. Значення “пережити що-небудь” і “набути досвіду” в україномовному сегменті знаходяться семантично близько (залежно від контексту).

Усі твердження оригінального (вихідного) та перекладеного опитувальника процитованого та взято з додатків А.1 і А.2, де з ними можна ознайомитися більш детально та ґрунтовно.

3.2 Валідність методики

Для перевірки конструктивної валідності методики, що адаптується, було здійснено кореляційний аналіз шкал BORRTI («тестування реальності», «об’єктні стосунки») зі шкалами інших методик, таких як IPO-R (шкали «тестування реальності», «примітивні захисти + дифузність ідентичності»),

методика визначення міжособистісної співзалежності (шкали «деструктивна надзалежність», «дисфункційне відчуження», «здорова залежність»), методика оцінки особистості (межові характеристики; шкали «афективна нестабільність», «проблеми ідентичності», «негативні стосунки», «самопошкодження», «оцінка рис межової особистості») та методика прив'язаності (шкали «безпека», «уникнення», «амбівалентність занепокоєння», «амбівалентність заглиблення у себе»).

Варто відзначити, що шкала “здорової залежності” методики визначення міжособистісної співзалежності має не пряму, а обернену кореляцію зі шкалами BORRTI, на що нам вказує від'ємне числове значення коефіцієнту Спірмена ($r=-0,24$ для шкали “тестування реальності” і $r=-0,47$ для шкали “об'єктних стосунків”). Усі інші шкали корелюють зі шкалами методики, що адаптується й мають високі показники статистичної значущості, що підтверджує конструктну валідність методики BORRTI.

Для детальнішого ознайомлення з основними показниками кореляцій, а саме величиною коефіцієнта, напрямом кореляції і рівнем значущості див. *табл.3.2.1.*

Шкали BORRTI	Тестування реальності	Об'єктні стосунки
Шкали інших методик		
Тестування реальності	$r=0,36; p<0,01$	$r=0,34; p<0,01$
Примітивні захисти + дифузність особистості	$r=0,57; p<0,01$	$r=0,6; p<0,01$

Деструктивна надзалежність	$r=0,35; p<0,01$	$r=0,55; p<0,01$
Дисфункційне відчуження	$r=0,27; p<0,01$	$r=0,43; p<0,01$
Здорова залежність	$r=-0,24; p<0,01$	$r=-0,47; p<0,01$
Афективна нестабільність	$r=0,49; p<0,01$	$r=0,6; p<0,01$
Проблеми ідентичності	$r=0,43; p<0,01$	$r=0,63; p<0,01$
Негативні стосунки	$r=0,38; p<0,01$	$r=0,46; p<0,01$
Самопошкодження	$r=0,4; p<0,01$	$r=0,28; p<0,01$
Риси межової особистості	$r=0,55; p<0,01$	$r=0,65; p<0,01$
Безпека	$r=0,3; p>0,05$	$r=-0,2; p>0,05$
Уникнення	$r=0,18; p<0,05$	$r=0,34; p<0,01$
Амбівалентність занепокоєння	$r=0,18; p<0,05$	$r=0,4; p<0,01$
Амбівалентність заглиблення у себе	$r=0,35; p<0,01$	$r=0,56; p<0,01$

Таблиця 3.2.1. Показники кореляції шкал методики BORRTI зі шкалами інших методик, що застосовувалися в дослідженні

Було виявлено статистично значущі зв'язки обидвох шкал методики BORRTI та усіх шкал вищезазначених методик, окрім шкали “безпека” за методикою прив'язаності ($p > 0,05$). Отже, розглянемо більш детально взаємозв'язки різних шкал відповідно до нашої теоретичної моделі.

Особливу увагу звертаємо на кореляційні зв'язки шкал методик BORRTI та IPO-R, оскільки ці опитувальники мають ідентичну шкалу “Тестування реальності”, а також шкалу “Примітивні захисти + дифузність особистості”. Як і передбачалося, показники кореляції доволі високі, як і рівень значущості, що можна побачити, звернувши увагу на рис.3.2.1, а також на вищезгадану таблицю. Цікаво, що шкала “Тестування реальності” методики, що адаптується, має більший коефіцієнт кореляції зі шкалою “ПЗ + ДО”, аніж з однойменною шкалою “ТР” (рис.3.2.1). Це може бути обумовлено рядом чинників, які стосуються як структури опитувальників, так і сутнісного навантаження щодо явищ, які вимірюють питання опитувальника IPO-R. Обидві методики містять в собі невелику кількість питань шкали “Тестування реальності” (10 питань BORRTI й 11 питань IPO-R), що вже не дозволяє говорити про достатню глибинність виміру даного явища, адже дане явище не стоїть на першому місці в обидвох методиках. В той же час, з огляду на те, що BORRTI акцентує свою увагу на дослідження об'єктних стосунків, а IPO-R - на структурі особистості в цілому (зокрема, її цілісності шляхом виявлення примітивних захистів), отримуємо цілком логічні високі результати кореляції шкали “Тестування реальності” BORRTI зі шкалою “ПМ+ДО” IPO-R. Це можна обґрунтувати тим, що, дійсно, особи, які мають проблеми з тестуванням реальності, частіше послуговуються примітивними захисними механізмами й часто не мають чіткої структури, в той час як зрілі механізми захисту психіки, такі як сублімація, раціоналізація тощо, властиві високоорганізованим індивідам невротичної структури [21]. Виходячи з вищесказаного, взаємозв'язок низького рівня тестування реальності й високого рівня примітивних захистів і дифузності особистості є цілком логічним і передбачуваним.

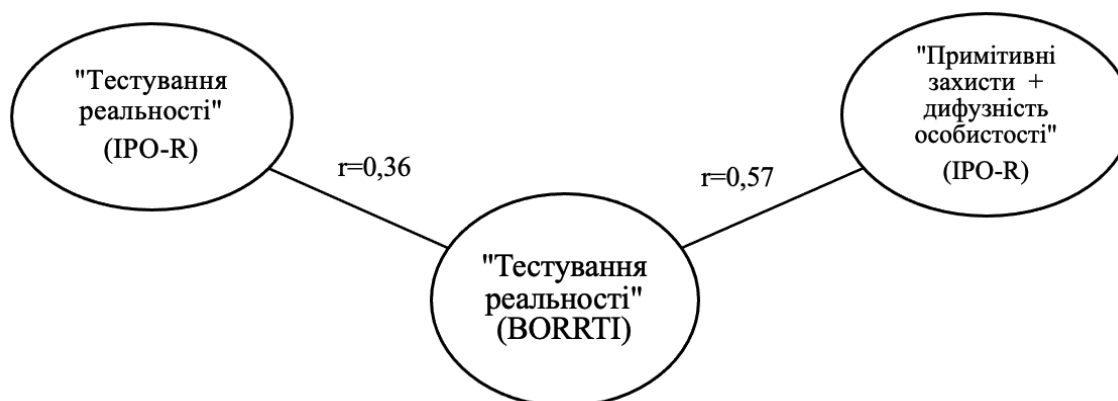

Рис.3.2.1. Кореляція шкали “Тестування реальності” методики BORRTI зі шкалами методики IPO-R

Ще одним важливим фактором в нашому дослідженні є встановлення взаємозв'язків шкали “Тестування реальності” зі шкалами методики оцінки особистості (шкала межових характеристик особистості). Результати встановлення кореляційних зв'язків зображено на рис.3.2.2. Цікавість даного феномену полягає в тому, що за О.Кернбергом особи з межевою структурою особистості все ж зберігають здатність до тестування реальності, хоча вона істотно погіршена у порівнянні з невротичною структурою. Також слід зауважити, що є різниця між межовими рисами особистості, які можуть проявлятися чи посилюватися залежно від контексту й ситуації у невротично організованій особистості, і межевою структурою особистості як такою.

З усіма шкалами методики на визначення межових характеристик встановлено високі показники кореляції, найнижчим з яких є показник $r=38$ зі шкалою “Негативні стосунки”. Якщо взяти до уваги кореляцію з загальним показником межевої особистості (що є сумою всіх числових показників шкал методики), варто зауважити що показник кореляції є достатньо високим ($r=55$). Якщо розглядати дану кореляцію в контексті взаємозв'язку структури особистості як такої і здатності відрізнити внутрішню суб'єктивну реальність від зовнішньої, цілком логічно, що чим нижча ця здатність (високі показники по

шкалі “Тестування реальності”), тим менш структурована буде особистість (верхньомежова, нижньомежова, психотична). Однак залишається питання щодо різниці між межовою структурою і межовими рисами чи станами, які можуть бути властиві невротичній особистості - наскільки відрізнятиметься їхнє тестування реальності. Дане питання залишається відкритим для подальших досліджень та дискусій.

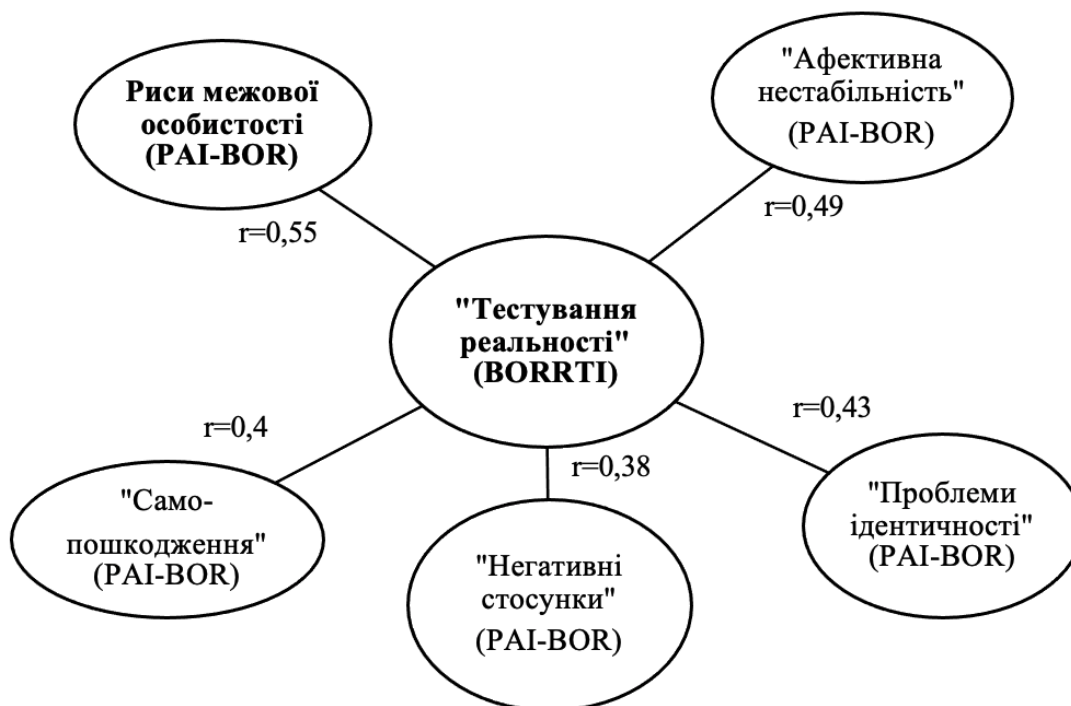

Рис.3.2.2. Кореляція шкали “Тестування реальності” методики BORRTI зі шкалами методики оцінки особистості (шкала межових характеристик особистості)

Шкала “Об’єктних стосунків” BORRTI має більш розгалужену структуру, з більшою кількістю підшкал і питань (24 з 34), з чого робимо висновок, що розробник методики акцентує свою увагу саме на дослідженні аспектів взаємовідносин, зокрема їх об’єктних репрезентацій. Виходячи з того факту, що чим вищі показники респондента по шкалі “Об’єктні стосунки”, тим гірша його здатність до встановлення надійних взаємовідносин, отримуємо цілком послідовний показник кореляції зі шкалами “Деструктивна надзалежність” і “Дисфункційне відчуження” (рис.3.2.3), оскільки обидві вищеназвані шкали передбачають труднощі у вибудовуванні комфортного простору з іншими

людьми, включаючи врегулювання дистанціювання, зближення й особистого простору.

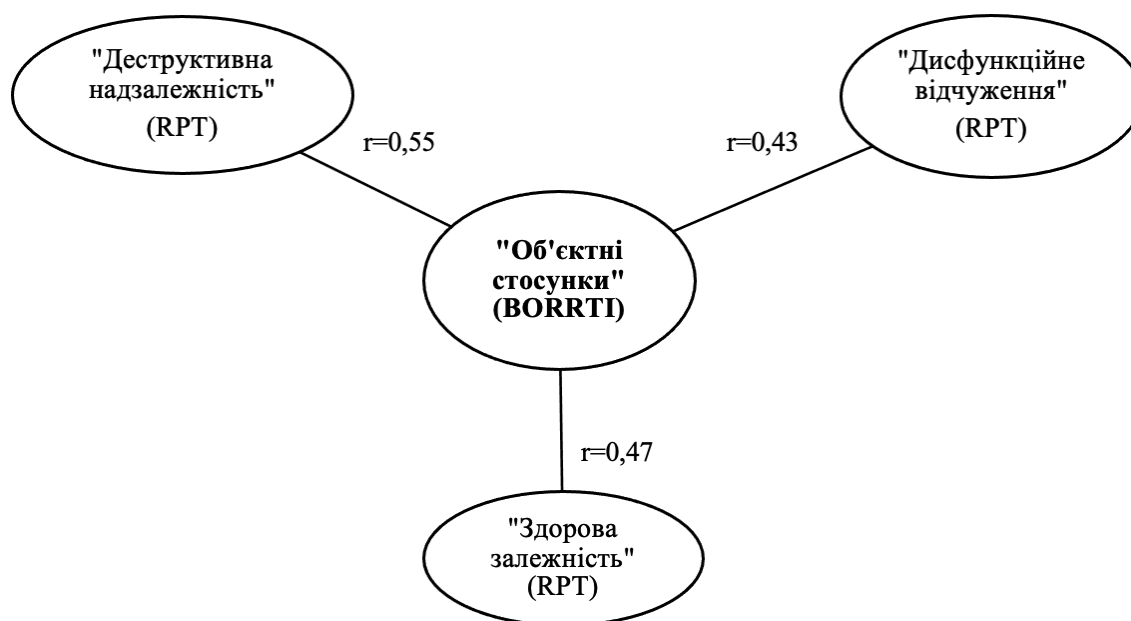

Рис.3.2.3. Кореляція шкали “Об’єктні стосунки” методики BORRTI зі шкалами методики визначення міжособистісної залежності (Relationship Profile Test)

Однак існує протиріччя у тому, як шкала “ОС” корелює зі шкалою “Здорової залежності” ($r=0,47$), оскільки за описаним вище алгоритмом логічно було б припустити, що кореляція даних шкал мала б мати низький показник або ж узагалі бути оберненою (чим гірша здатність до вибудовування “здорових” стосунків, тим нижчі показники “здорової залежності”), як це можна спостерігати у випадку зі шкалою “Безпека” (рис.3.2.4). Такий результат може бути обумовлений багатьма чинниками - від структури опитувальника до бажання респондента дати соціально прийнятну відповідь. Наприклад, твердження № 24 “Я не хвилююся про те, як мене сприймають інші люди”, що рахується до вищеназваної шкали, яке не можна однозначно трактувати як таке, що стосується міжособистісного аспекту. Воно може стосуватися як самосприйняття, самооцінки, так і аспекту особистісних цінностей, автономії, інфантильності чи орієнтування на авторитарні фігури. Всі перелічені сфери охоплюють більшу кількість соціальних аспектів, аніж взаємовідносини.

Подібна ситуація спостерігається у випадку з твердженнями №27 “Я сприймаю себе як людину, що здатна добре справлятися з розчаруваннями й перешкодами”, на відповідь якого може впливати бажання відповідати власним ідеалам, дати соціально прийнятну відповідь. Питання №21 “Я вірю, що більшість людей в глибині душі хороші й мають добрі наміри” хоч і стосується міжособистісних відносин, однак, на нашу думку, охоплює більш глибокі аспекти особистості, такі як базова довіра до світу чи наявність надійної прив’язаності в ранньому віці. Отже, однією з можливих причин таких результатів, які виділяються в першу чергу, може бути неструктурованість шкали “Здорова залежність” опитувальника RPT.

Ще один психодіагностичний інвентар, за допомогою якого здійснювалася перевірка BORRTI на конструктну валідність - тест на визначення якості прив’язаності (MAQ), який налічує чотири шкали. Найбільші показники кореляції встановлюються зі шкалами “Амбівалентність занепокоєння” та “Амбівалентність заглиблення у себе” (рис.3.2.4). Амбівалентність як широке поняття передбачає одночасне існування протилежних, часто несумісних переживань, почуттів, емоцій по відношенню до певного явища чи особистості. З такого ракурсу це поняття є доволі універсальним і абстрактним [24]. Однак, якщо розглядати його в психоаналітичному дискурсі, амбівалентність означає неоднозначність відносин, коли одне з почуттів (наприклад, ворожість) не витісняється за рахунок надійного зв’язку [24], а отже, і самі відносини не можуть бути надійними, опорними.

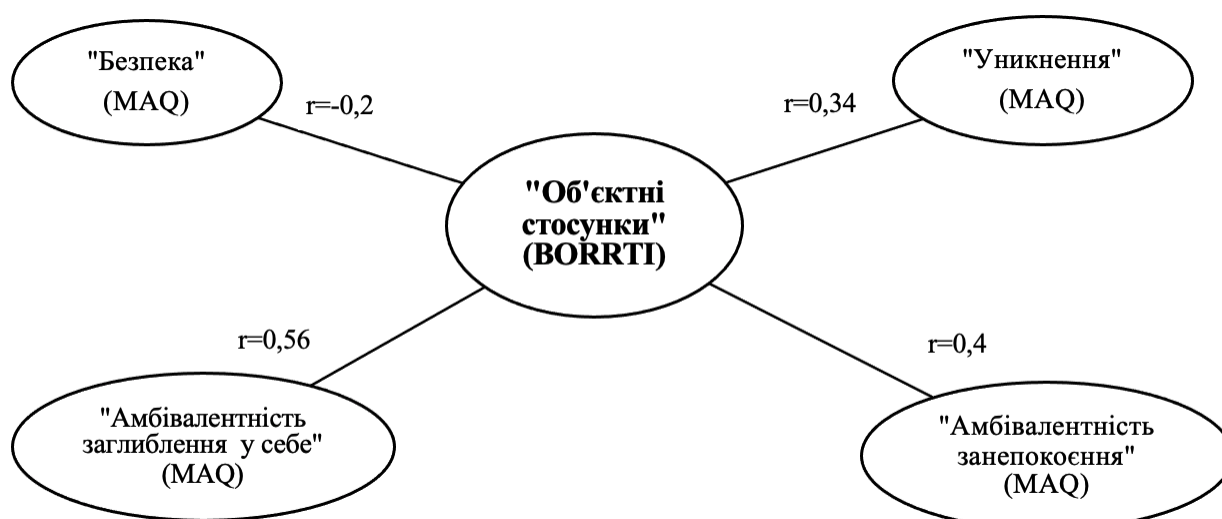

Рис.3.2.4. Кореляція шкали “Об’єктні стосунки” методики BORRTI зі шкалами тесту на визначення якості прив’язаності (MAQ)

Як і припускалося, кореляція шкали “Об’єктних стосунків” BORRTI зі шкалою “Безпека” має обернену кореляцію, на що вказує від’ємне числове значення коефіцієнта (чим більше балів респондент набирає по “ОС”, тим нижча його здатність вибудувувати безпечні та надійні відносини). Варто взяти до уваги, що рівень значущості такої кореляції нижчий за нормативний показник ($p > 0,05$), однак це може бути обумовлено тим, що дана шкала налічує всього три питання.

Хоча наша теоретична модель дослідження не передбачала встановлення кореляційних зв’язків між певними шкалами, варто все ж відмітити особливо значущі кореляції. Наприклад, було встановлено пряму кореляцію шкал “Об’єктні стосунки” і “Примітивні захисти + дифузність особистості” IPO-R (рис.3.2.5). За Еріксоном, синдром дифузної особистості виникає тоді, коли ідентичність, формуючись і переходячи від однієї вікової кризи до іншої, не інтегрується в якості “відносно безконфліктного психосоціального апарату” ближче до кінця пубертатного періоду [24]. Базуючись на отриманому результаті, можна зробити висновок, що особистість з дифузною ідентичністю, що передбачає структурні дефіцити і перевагу примітивних захистів над

зрілими, має низьку здатність до розвитку і підтримки надійних стосунків, а отже й до їх репрезентації у вигляді внутрішніх об'єктів.

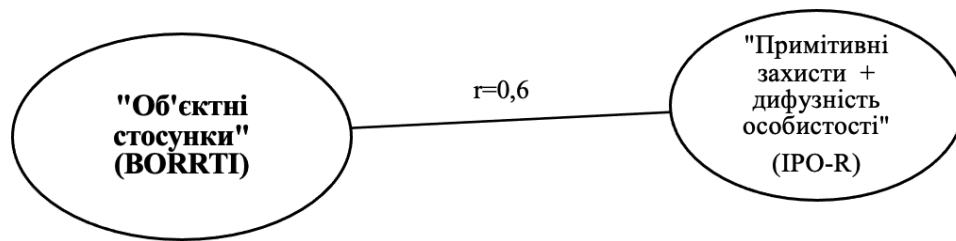

Рис.3.2.5. Кореляція шкали “Об’єктні стосунки” методики BORRTI зі шкалою “Примітивні захисти + дифузність особистості” методики IPO-R

Також було встановлено високий коефіцієнт кореляції між шкалами “Об’єктні стосунки” і “Проблеми ідентичності” методики PAI-BOR (рис.3.2.6). Ідентичність можна розглядати як цілісно сформований продукт узгоджених Я-концепцій, що передбачає чітке уявлення суб’єкта “хто я?”, а також як репрезентацію свідомих і неусвідомлених частин самості, які разом становлять цілісність індивіда [24]. Отже, людина, яка не має чіткого усвідомлення рис і кордонів свого власного “Я”, має труднощі у побудові надійних взаємовідносин.

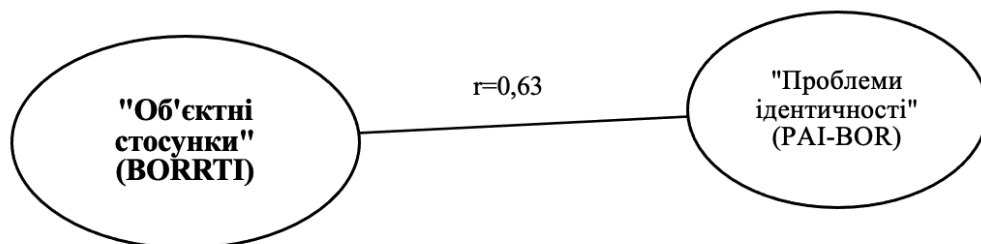

Рис.3.2.6. Кореляція шкали “Об’єктні стосунки” методики BORRTI зі шкалою “Проблеми ідентичності” методики PAI-BOR

Якщо говорити про структуру особистості в широкому сенсі даного поняття, беручи до уваги всі аспекти даного феномену, то слід зауважити, що тестування реальності не є єдиним значимим маркером в описі й ідентифікації тієї чи іншої структури. Це дуже добре ілюструє рис.3.2.7, на якому зазначено

пряму кореляцію між здатністю встановлювати надійні зв'язки і рисами межової особистості. Якщо О.Кернберг у своїх дослідженнях часто акцентує увагу на здатності тестування реальності, яке зберігається як у невротичної, так і в межової структури [34], то Н.Маквільямс неодноразово зазначає, що помітною рисою межової особистості є нестабільність й трудність підтримування міжособистісних відносин [21].

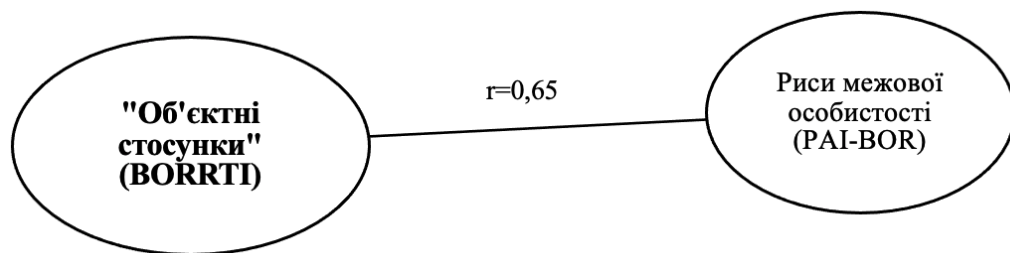

Рис.3.2.7. Кореляція шкали “Об’єктні стосунки” методики BORRTI із загальним показником рис межової особистості методики PAI-BOR

Як висновок, на прикладі останніх трьох кореляцій бачимо тісний взаємозв’язок між структурою особистості з усіма її особливостями та здатністю встановлювати й підтримувати міцний взаємостосунок.

3.3 Надійність методики

Апробація методики, яка проходить процес культурної та мовної адаптації, потребує підтвердження її надійності, що у свою чергу, передбачає відтворюваність результатів через певний проміжок часу і внутрішню консистентність питань у шкалах.

Відтворюваність результатів можна перевірити за допомогою ре-тестової групи в межах однієї групи досліджуваних через певний проміжок часу, що стандартно становить 4-6 тижнів. В процесі адаптації BORRTI проміжок часу

між основним тестом і ре-тестом становив 6 тижнів. Кількість ре-тестової групи складає 35 осіб.

Перевірка відтворюваності результатів здійснювалась за допомогою порівняльного методу Вілкоксона. У шкалі “тестування реальності” p-level становить 0,84, що є достатньо високим показником відтворюваності результатів і підтверджує ре-тестову надійність україномовної адаптації методики BORRTI.

З одного боку, в рамках даного дослідження результат є більш, ніж задовільним. Позитивними показниками також є те, що нижчі й середні (медіана) показники збереглися (рис.3.3.1), що свідчить про певну стабільність відтворюваності результатів. З іншого боку, такі висновки потребують повторної перевірки з залученням більшої кількості респондентів, оскільки важко стверджувати, наскільки репрезентативною є вибірка через її малу кількість і віковий діапазон (17-45 років), який не узгоджується з нормальним розподілом, що не дозволяє ствердно говорити про відповідність результатів даної вибірки середньостатистичному соціальному показникові, не дивлячись на високий показник відтворюваності.

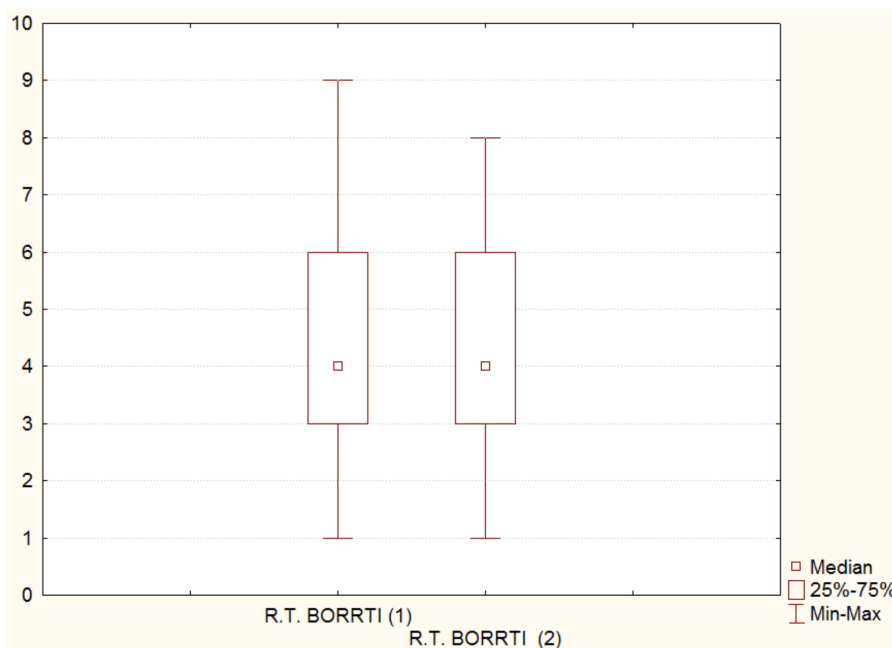

Рис.3.3.1. Графік відмінностей між першою і ре-тестовою групами за шкалою “Тестування реальності”

У шкалі “Об’єктні стосунки” p -level становить 0,54. Також варто звернути увагу на мінімальні, середні та максимальні показники (рис.3.3.2), які не є стабільними. Хоч p -level і можна назвати задовільним у даному випадку, графік підтверджує вищезгадане припущення про те, що для більш достовірних показників, наскільки дана методика є адаптованою під україномовне середовище, необхідно здійснити дослідження на більшій вибірці. Отримані дані показують потенціал для подальшої роботи з культурною адаптацією методики BORRTI.

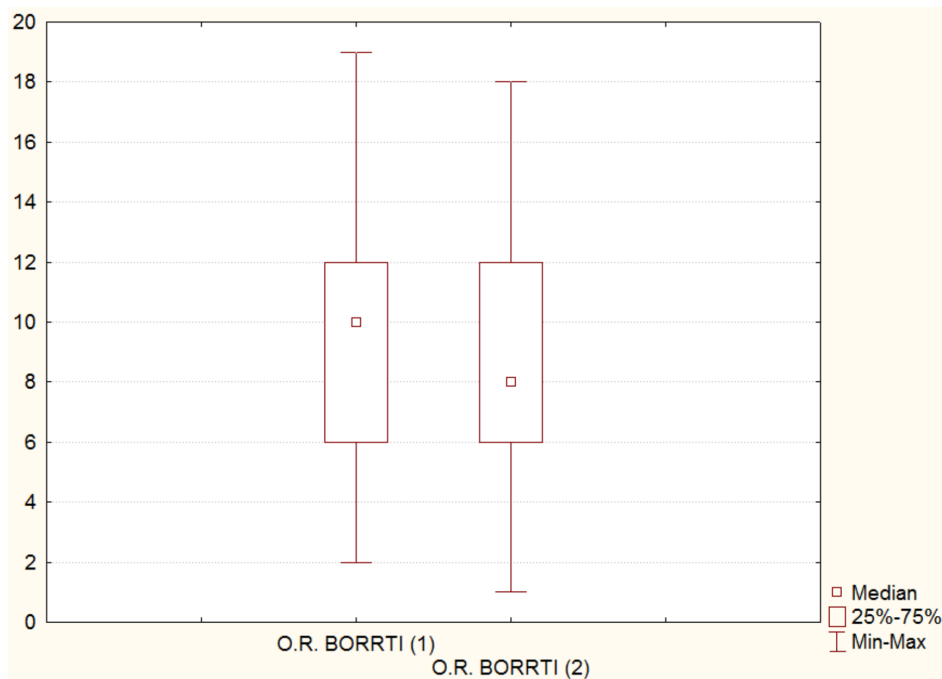

Рис.3.3.2. Графік відмінностей між першою і ре-тестовою групами за шкалою “Об’єктні стосунки”.

Для підтвердження й перевірки вищеписаних висновків варто також скористатися кореляційним аналізом результатів тесту і ре-тесту. Результати обчислень повторно підтверджуються гіпотезу про стійкість результатів, оскільки обидві шкали BORRTI показують високий коефіцієнт кореляції і рівень значущості між першою і ре-тестовою групами при рівні значущості $p < 0,01$ (рис.3.3.3).

Рис.3.3.3. Кореляційні зв'язки між тестовою і ре-тестовою групами за шкалами методики BORRTI

Шкала «об'єктних стосунків» показує кращі результати, ніж шкала «тестування реальності», а сила коефіцієнту наближена до 1 ($r=0,88$), що не в останню чергу може бути обгрунтовано тим, що ця шкала має більшу кількість питань (24 з 34). Не дивлячись на позитивні результати кореляції першої й ре-тестової груп, варто звернути увагу на те, що у повторній вибірці налічується 35 осіб, що засвідчує про те, що в цілях повноцінної й широкомасштабної культурної адаптації методики BORRTI варто збільшити об'єм ре-тестової групи. Однак, наведені вище результати дозволяють нам використовувати дану методику в дослідженнях і створюють міцний фундамент для подальшої роботи над культурною адаптацією даної методики в більших масштабах.

Внутрішню консистентність або, як ще можна сказати, узгодженість питань в межах однієї шкали опитувальника було перевірено методом альфа-Кронбаха.

Методика BORRTI містить в собі дві шкали: «тестування реальності» й «об'єктні стосунки».

До першої шкали входять питання №2, 4, 12, 15, 23, 27, 30-32, 34. Показник $\alpha=0,54$. При детальному аналізі питань, що входять до цієї шкали, виявлено, що питання №23 («Я часто стаю жертвою жорстокості з боку інших людей») й №30 («Я намагаюсь ігнорувати всі неприємні події») могли б незначною мірою покращити результат. І дійсно, при повторному аналізі за умови вилучення цих двох питань, показник альфа-Кронбаха змінюється з 0,54 на 0,58. В даному випадку покращення можна вважати суттєвим, оскільки воно все ж наближає нас до нормативного показника $\alpha=0,6$. Однак, на мою думку, тут

постає питання чи дійсно потрібно ці питання вилучати з опитувальника, чи варто повернутися до першого кроку культурної адаптації тесту - перекладу. Особливо це стосується питання №23, яке звучить “Я часто стаю жертвою жорстокості з боку інших людей”. Можна припустити, що така граматична конструкція не є типовою в україномовному середовищі. Можливо, формулювання “Інші люди часто бувають жорстокими до мене” звучало б більш природно для україномовного респондента. Тут розкривається простір для глибшого дослідження на рівні стилістично-граматичної структури мовлення. Також, як варіант, це може бути пов’язано з рівнем готовності і спроможності даного культурного середовища визнавати власну відповідальність за життєві події, оскільки “Я часто стаю жертвою жорстокості з боку інших людей” виражається активною дією, на відміну від “Інші люди часто бувають жорстокими до мене”.

Також варто відмітити, що питання №34 є вагомим для шкали “тестування реальності”, оскільки з його вилученням показник альфа-Кронбаха зменшується майже на 0,1 (з 0,54 до 0,46 у випадку аналізу всіх питань і з 0,58 до 0,49 у випадку вилучення двох питань).

Дана шкала є відносно надійною у своїх показниках, однак потребує додаткового опрацювання.

До шкали “об’єктних стосунків” входять питання №1, 3, 5-11, 13, 14, 16-22, 24-26, 28, 29, 33. У даній шкалі показник альфа-Кронбаха становить 0,8, що свідчить про її внутрішню консистентність.

Числові показники засвідчують, що найбільш значущими питаннями є №6, 8, 9, 13, 16, 19, 20, 21, 25, 26, 29, які становлять майже половину питань шкали (11 з 24). І дійсно, при повторному аналізі за умови вилучення вищеперелічених питань показник альфа-Кронбаха зменшується до 0,57, що є становить суттєву різницю з первинними обрахунками.

Найменш значущим для даної шкали є питання № 33 (“Я вважаю, що хорошій мамі слід завжди догоджати своїм дітям”), однак його вилучення

показує зовсім незначні покращення показника альфа-Кронбаха - всього на 0,01 (з 0,8 до 0,81), а тому не є логічно обґрунтованим з точки зору функціональності опитувальника.

Про надійність методики, що адаптується, свідчать не лише тільки відтворюваність результатів самого тесту в межах однієї досліджуваної групи і узгодженість питань в кожній окремій шкалі за показником альфа-Кронбаха, а й відтворюваність кореляційних зв'язків результатів тестування з результатами інших методик, що були обрані для апробації методики й вимірюють ідентичні чи пов'язані явища.

В нашому випадку ми порівняли відтворюваність кореляційних зв'язків обидвох шкал методики BORRTI зі шкалами методики IPO-R, оскільки сутнісно ці методики найбільш наближені одна до одної за досліджуваними явищами.

Таким чином, бачимо, що показник кореляції для шкали "Тестування реальності" в першому й ретестовому варіантах залишився ідентичним: $r=0,4$ для шкали "Тестування реальності" і $r=0,6$ для шкали "Примітивні захисти + дифузність особистості" методики IPO-R (рис.3.3.4). Дана шкала показує надійну відтворюваність кореляцій.

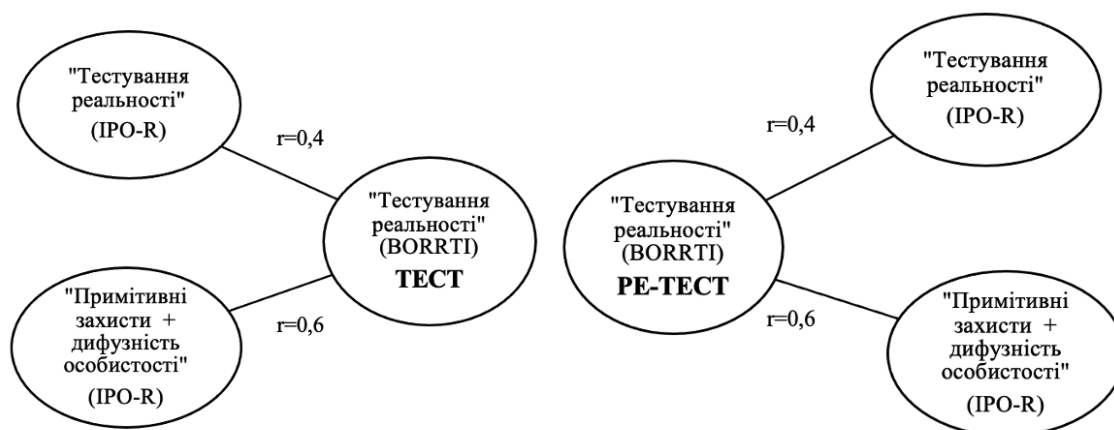

Рис.3.3.4. Кореляційні зв'язки шкали "Тестування реальності" зі шкалами методики IPO-R в першому й ре-тестовому варіантах

Дещо іншу ситуацію спостерігаємо зі шкалою “Об’єктні стосунки” (рис.3.3.5). Показник кореляції зі шкалою “Тестування реальності” IPO-R дещо знизився (на 0,8), в той час як показник кореляції зі шкалою “Примітивні захисти + дифузність особистості”, навпаки, незначною мірою покращився (на 0,2). Не дивлячись на зміни числового показника, загалом дана шкала показує задовільну відтворюваність кореляційних зв’язків.

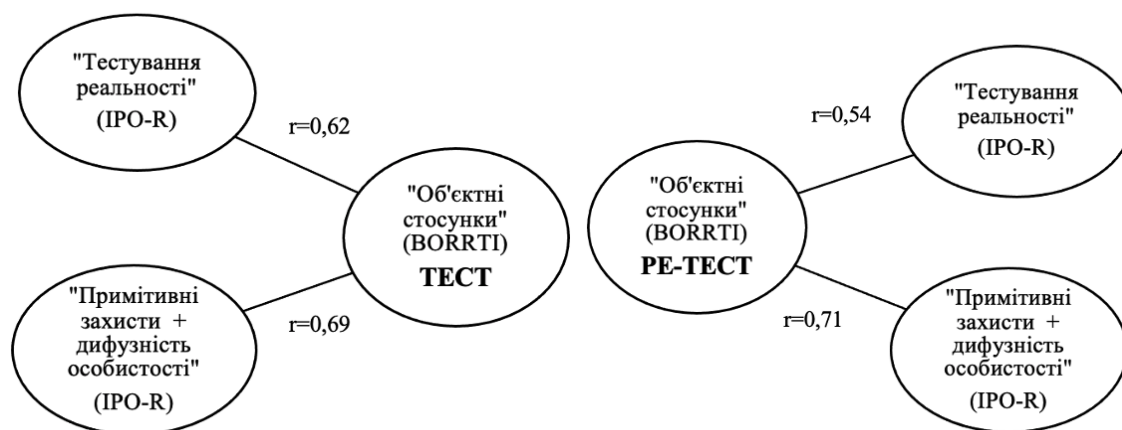

Рис.3.3.5. Кореляційні зв’язки шкали “Тестування реальності” зі шкалами методики IPO-R в першому й ре-тестовому варіантах

Висновки до третього розділу

Одним із кроків адаптації обраної нами методики був переклад тверджень та інструкцій з англійської мови на українську, а також зворотній переклад із залученням фахівця, компетентного в даній сфері. Після цього було співставлено оригінальний варіант тесту зі зворотнім, проведено аналіз відмінностей і внесено коригування в кінцевий варіант україномовного тексту методики BORRTI. В ході аналізу й утвердження вихідного перекладу довелося зіткнутися з рядом питань лінгвістичної сфери, зокрема таким як синонімічний ряд тих чи інших слів, що набувають різних семантичних відтінків в залежності від контексту. Ще одна трудність, з якою довелося зіткнутися - фразові дієслова. Це явище є широко розповсюдженим в англійській мові і не складає труднощів для носія мови, однак під час перекладу викликає труднощі через те,

що не має сталого значення, яке може змінюватися навіть на синтаксичному рівні.

Перевірку на конструктну валідність було здійснено за допомогою кореляційного аналізу шкал BORRTI за коефіцієнтом Спірмена зі шкалами інших вищезазначених методик. В результаті проведеного аналізу було виявлено суттєві кореляції з урахуванням високого показника значущості майже в усіх шкалах. Також варто відмітити, що у деяких випадках кореляції були від'ємними (шкала “Здорова залежність” RPT з обидвома шкалами BORRTI, а також шкала “Безпека” MAQ зі шкалою “Об’єктні стосунки” BORRTI).

Для перевірки методики на надійність було проаналізовано відтворюваність результатів тестування за допомогою ре-тестової групи респондентів двома способами: за допомогою порівняльного методу Вілкоксона та шляхом кореляційного аналізу за Спірменом.

Порівняльний метод показав високий рівень відтворюваності результатів для шкали “Тестування реальності” (0,84) й задовільний для шкали “Об’єктних стосунків” (0,54). При цьому варто взяти до уваги, що для шкали “Тестування реальності” медіана й найнижчі показники збереглися, в той час як для шкали “Об’єктні стосунки” ці показники, включаючи також і вищі, не є стабільними.

В результаті кореляційного аналізу тесту й ре-тесту BORRTI було виявлено високі показники кореляцій для обидвох шкал (“Об’єктні стосунки”: $r=0,88$; “Тестування реальності”: $r=0,67$), а рівень значущості залишається високим ($p<0,01$). У порівнянні з методом Вілкоксона шкала “Об’єктні стосунки” демонструє кращу відтворюваність результатів під час кореляційного аналізу, про що засвідчує сила коефіцієнту кореляції.

Як ще один показник надійності методики, що адаптується, а саме окремих її шкал, було здійснено аналіз узгодженості питань у кожній шкалі методом альфа-Кронбаха. Для шкали “Тестування реальності” $\alpha=0,54$, що є доволі таки задовільним результатом і свідчить про відносну надійність шкали. Шкала “Об’єктні стосунки” має показник $\alpha=0,8$, що свідчить про міцну

узгодженість питань і надійність даної шкали. Також було визначено найбільш значущі твердження для обидвох шкал.

Окрім відтворюваності результатів методики BORRTI було перевірено відтворюваність кореляційних зв'язків результатів даної методики з результатами методики IPO-R. В ході аналізу було виявлено, що коефіцієнти кореляції тестової й ре-тестової груп для шкали “Тестування реальності” відтворюються ідентично ($r=0,4$ для “Тестування реальності” й $r=0,6$ для “Примітивні захисти + дифузність ідентичності” IPO-R), в той час як для шкали “Об’єктні стосунки” показник дещо змінюється (з $r=0,62$ на $r=0,54$ для “Тестування реальності”; з $r=0,69$ на $r=0,71$ для “Примітивні захисти + дифузність ідентичності” IPO-R). Відтак, відтворюваність кореляційних зв'язків підтверджує надійність шкал BORRTI.

ДИСКУСІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

На етапі створення теоретичної моделі дослідження було зроблено ряд припущень, одним з яких було те, що за умови надійності методики, яка проходить апробацію, відтворюваність результатів першої і ре-тестової груп відповідатиме або перевищуватиме нормативні показники. Дана гіпотеза про стійкість результатів підтвердилась, оскільки коефіцієнт кореляції першої і ре-тестової груп більше 0,6 при рівні значущості $p < 0,01$ (рис.3.3.6).

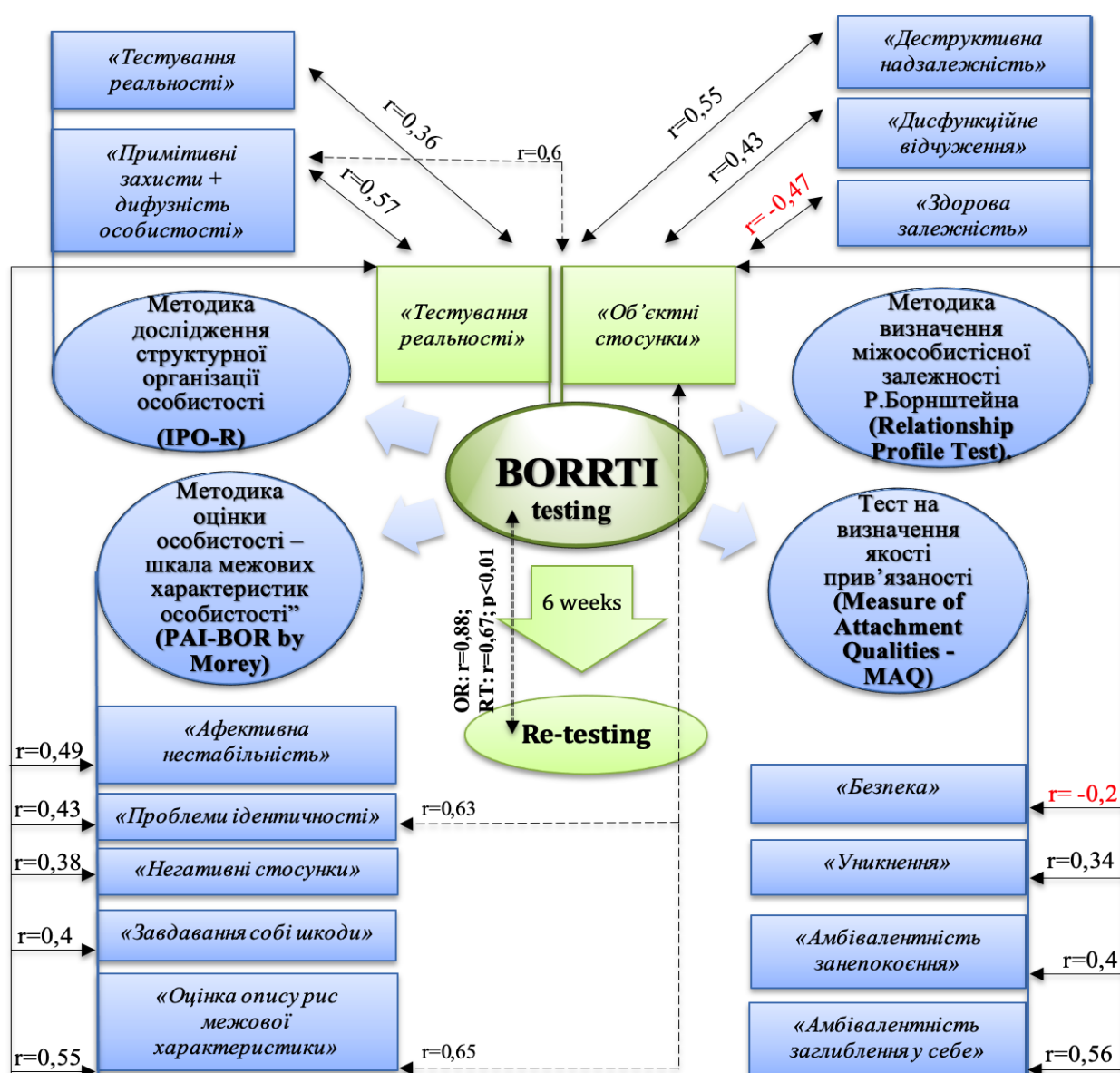

Рис.3.3.6. Теоретична модель дослідження з результатами кореляції шкал методики BORRTI зі шкалами інших методик

З одного боку, сила коефіцієнта дійсно значима (у шкали “Об’єктні стосунки” навіть наближена до 1), однак варто тримати у фокусі уваги той фактор, що кількість респондентів ре-тестової групи становить 35 осіб, що становить близько 21% від основної групи (164 ос.). В межах нашого дослідження результат є цілком задовільним, однак якщо говорити про можливість застосування й розповсюдження результатів на загальне населення, постає питання репрезентативності вибірки.

Вищеописаний фактор дійсно ставить під сумнів результати обчислення відтворюваності результатів в широких масштабах, однак завдяки тому, що ре-тестова група заповнила форму не лише тільки методики, що проходить адаптацію, а й форму методики IPO-R, це дало нам змогу перевірити відтворюваність не тільки результатів, а й кореляційних зв’язків шкал BORRTI зі шкалами IPO-R. Відтак було виявлено ідентичні зв’язки шкали “Тестування реальності” ($r=0,4$; $r=0,6$) й дуже близькі за числовим показником кореляційні зв’язки шкали “Об’єктні стосунки” ($r=0,62$ і $r=0,54$; $r=0,69$ і $r=0,71$). Такі результати дозволяють розглядати дане дослідження як основу для подальшої апробації методики BORRTI в україномовному просторі з урахуванням усіх аспектів, що потребують вдосконалення для повномасштабної адаптації й зарахуванням її до числа психодіагностичного інвентаря, що відповідає усім психометричним вимогам.

Для перевірки перекладеної методики на конструктну валідність було здійснено кореляційний аналіз шкал BORRTI з зазначеними на схемі шкалами інших методик. Неочікуваним результатом був доволі низький показник кореляції однойменних шкал “Тестування реальності” методик BORRTI та IPO-R. Можна припустити, що таке числове значення є результатом того, що обидві вищеназвані методики не зосереджені на даній шкалі першочергово, що прослідковується, по-перше, за кількістю тверджень, відведених даним шкалам (10 з 34 в структурі BORRTI, 11 з 41 в IPO-R), по-друге, за сутнісними

акцентами обидвох методик: IPO-R зосереджена на аналізі структурних особливостей особистості (що чітко представлено шкалою “Примітивні захисти + дифузність ідентичності”), а BORRTI розроблена в першу чергу в рамках Его-психології, що також передбачає посилення на захисні механізми психіки й функціонування ідентичності.

Ще одним спірним результатом є достатньо низький показник кореляції шкал “Об’єктні стосунки” і “Уникнення” ($r=34$). З одного боку, причина може знову ж таки полягати в структурі опитувальників і їх шкал, оскільки тест на визначення якості прив’язаності (MAQ), на відміну від BORRTI є структурно обмеженим, а шкала “Уникнення” налічує всього 5 тверджень, в той час як шкала “Об’єктні стосунки” містить 24 твердження й має розгалужену систему підшкал. З іншого боку, якщо взяти до уваги теоретичне підґрунтя об’єктних відносин і онтогенез психічного апарату, залежність є природним явищем особистості на певних стадіях розвитку, що суперечить уникненню [23]. Це дозволяє зробити припущення, що особи з дефіцитною здатністю до внутрішніх репрезентацій зовнішніх об’єктів внаслідок регресивних станів можуть бути схильними більше до узалежнення, аніж до уникнення.

Шкала “Об’єктні стосунки” цілком очікувано має обернені показники кореляції зі шкалами “Здорова залежність” (методика RPT) та “Безпека” (MAQ) - чим вищі показники по шкалі “ОС”, тим нижча здатність респондента до вибудовування надійних та міцних взаємостосунків з іншими людьми, що передбачає відсутність таких явищ як відчуття безпеки у відносинах та здорової залежності (або, як доцільніше було б сказати, прив’язаності).

Ще один цікавий феномен, який початково не передбачався у нашій теоретичній моделі, однак вартий того, щоб на ньому наголосити, це доволі високі показники кореляції шкали “Об’єктні стосунки” зі шкалами “Примітивні захисти + дифузність особистості” ($r=0,6$), “Проблеми ідентичності” ($r=0,63$) та “Оцінка опису рис межової характеристики” ($r=65$). Такі числові значення коефіцієнту кореляції підтверджують твердження про те, що структурні

дефіцити особистості є однією з головних причин труднощів встановлення довірливих та близьких взаємовідносин [20].

Результати даного дослідження дозволяють використовувати перекладену методику у подальших дослідженнях з урахуванням усіх вищеописаних спірних аспектів, а також слугує якісною опорою для подальшого вдосконалення з чіткими маркерами тих факторів, які потребують доопрацювання та розширення дослідження з метою використання тесту вже в клінічному просторі і в полі Его-психології, як це першопочатково було задумано розробниками BORRTI.

ВИСНОВКИ

В ході аналізу літератури було висвітлено основні теоретичні засади таких психологічних феноменів як об'єктні стосунки і тестування реальності в психодинамічному аспекті. Якщо такі поняття як “об'єкт” і “реальність” розглядалися синхронно із зародженням психоаналізу, то більш специфічну, притаманну психоаналітичному дискурсу термінологію “об'єктний стосунок” і “тестування реальності” ввели такі науковці як М.Кляйн і О.Кернберг. Завдяки значному внеску в науку інших дослідників, зокрема Д.Віннікота, М.Балінта, М.Малер та ін. визначено, що вищезгадані феномени тісно пов'язані зі структурною організацією особистості. Відтак психодіагностичний інвентар, здатний дослідити та виявити певні маркери в порушенні здатності тестування реальності чи об'єктних стосунків, мають велике значення для сучасних фахівців в контексті роботи як з клієнтами, так і з пацієнтами.

В межах нашого дослідження було окреслено основні вимоги до адаптації іноземної методики, які передбачають якісний переклад із залученням відповідних фахівців, перевірку методики на валідність та надійність, а також стандартизацію проведення тестування, збору даних та обробки результатів.

В основному дослідженні взяло участь 164 особи, ре-тестова група налічує 35 осіб. Адаптація методики BORRTI проводилася в шість етапів, до яких відносяться первинний і зворотній переклад, підбір допоміжних психологічних методик та тестів на основі спільного досліджуваного феномену, збір даних, ре-тест, опрацювання отриманих результатів, інтерпретація результатів.

Було здійснено аналіз психометричних показників перекладеної методики на основі отриманих результатів основного й повторного тестувань. Відтак, було перевірено три висунуті гіпотези: 1) про відтворюваність результатів методики; 2) про конструктну валідність BORRTI; 3) про надійність окремих шкал методики, базуючись на узгодженості тверджень, що до них входять.

За допомогою порівняльного й кореляційного методів було підтверджено відтворюваність результатів тестування через 6 тижнів. За результатами порівняльного аналізу шкала “Тестування реальності” показує більш стійкі й стабільні результати, аніж шкала “Об’єктні стосунки”. Однак за результатами кореляційного аналізу шкала “Об’єктні стосунки” засвідчує вищу відтворюваність результатів, якщо орієнтуватись на числовий показник коефіцієнта.

Метод альфа-Кронбаха засвідчує високу надійність шкали “Об’єктні стосунки” й відносну надійність шкали “Тестування реальності”, що може бути обґрунтовано як нерівномірним розподілом питань між шкалами, так і лінгвістичними нюансами перекладеної методики. Даний аналіз лише частково підтверджує другу гіпотезу й передбачає подальшу роботу в рамках адаптації BORRTI.

Повторне тестування на обраній досліджуваній групі включало в себе не лише методику BORRTI, а й методику дослідження структурної особистості IPO-R. В подальшому ході дослідження це дозволило нам не лише перевірити стійкість результатів методики, що адаптується, а й прослідкувати відтворюваність кореляцій шкал BORRTI зі шкалами IPO-R. Не дивлячись на незначні відмінності взаємозв’язків шкали “Об’єктні стосунки” зі шкалами IPO-R в тестовому й ре-тестовому варіантах, загалом числові показники дозволяють про високу відтворюваність кореляційних зв’язків, що підтверджує гіпотезу про стійкість результатів.

Методику було перевірено на конструктну валідність шляхом здійснення кореляційного аналізу шкал BORRTI зі шкалами інших методик, які були обрані за критерієм спільності досліджуваного явища. Під час аналізу було встановлено значимі показники кореляцій при високих показниках значущості у більшості шкал, як і передбачалося за теоретичною моделлю. Такі результати підтверджують гіпотезу про валідність методики, що адаптується в межах нашого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Андрієвська В. Проблеми порівняльного аналізу сучасних систем психологічної термінології [Електронний ресурс] / В. Андрієвська // Вісник : Проблеми української термінології : матеріали 6-ї Міжнародної наукової конференції. – Львів : Львівська політехніка, 2000. – Режим доступу до ресурсу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/54585>
- 2) Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. К.: Довіра, 2007. 205 с.
- 3) Белей М.Д., Тодорів Л.Д. Основи діагностичної психології/ М.Д.Белей, Л.Д.Тодорів – Івано-Франківськ, 2008. - 295с.
- 4) Бодалев А.А., Столин В.В. Общая психодиагностика. – СПб.: Речь, 2003. – 440 с.
- 5) Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психологической диагностике. Отв. ред. Крымский С.Б. - Киев: Наук.думка, 1989. - 200 с.
- 6) Бурлачук Л.Ф., Савченко Е.П. Психодиагностика (психодиагностический инструментарий и его применение в условиях социальных служб). – К.: А.Л.Д., 1995. – 100 с.
- 7) Давыдов С. А. Культурно-маркированная лексика как отражение национальной самобытности культуры / С. А. Давыдов // Вестник Белорусского государственного университета. Минск, 2008. №2. С. 2-6.
- 8) Дружинин В.Н. Экспериментальная психология — СПб: Издательство «Питер», 2000. — 320с
- 9) Игнатова Е. С. Психодиагностика [Електронний ресурс] / Е. С. Игнатова; Перм. гос. нац. исслед. ун-т. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.psu.ru/files/docs/science/books/uchebnie-posobiya/ignatova-psykhodiagnostika.pdf>
- 10) Кернберг О. Тяжелые личностные расстройства: Стратегии психотерапии/Пер. с англ. М.И. Завалова. — М.: Независимая фирма

- “Класс”, 2000. — 464 с.
- 11) Кернберг О. Структурное интервью при изучении нарушений личности [Электронный ресурс] / Отто Кернберг // Психоанализ. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://psychoanalysis.by/2018/01/05/structured-interviews/>.
 - 12) Кернберг О. Психические структуры и личностная организация (диффузная идентичность, характер защит, тестирование реальности, интеграция Супер-Эго)[Электронный ресурс] / Отто Кернберг // Психоанализ. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://psychoanalysis.by/2018/06/19/article-psychoanalysis-27/>
 - 13) Кляйн М. Зависть и благодарность. Исследование бессознательных источников. Перевод с английского А.Ф.Усакова.– СПб.: Б.С.К., 1997.-96 с.
 - 14) Кляйн М. Развитие в психоанализе. – М.: Академический Проспект, 2001. – 510 с.
 - 15) Кляйн М. Детский психоанализ / Пер. Ольги Бессоновой. – Институт Общегуманитарных Исследований, 2010. - 160 с.
 - 16) Мак-Вильямс Н. Психоаналитическая диагностика. Понимание структуры личности в клиническом процессе .Пер. с англ. В.Снигур — М.: Класс, 2015.— 592с.
 - 17) Малер М., Пайн Ф., Бергман А. Психологическое рождение человеческого младенца: симбиоз и индивидуация. Пер. с англ. Е.А. Шадрова, Е.А. Перова. — М.: Когито-Центр, 2011. — 413 с.
 - 18) Міщенко Н. Способи перекладу термінології сфери практичної психології та соціальної педагогіки / Н. Міщенко, Н. В. Гут // Збірник наукових праць студентів та молодих учених. – Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. – С. 52–56.
 - 19) Мур Б., Фаин Б. Психоаналитические термины и понятия [Электронный ресурс] / Под редакцией Б. Мура, Б. Фаина // Наука.

- Искусство. Величие. – 2000. – Режим доступа до ресурсу:
<http://niv.ru/doc/psychology/terms-concepts/index.htm>
- 20) Терлецька Л.Г. Основи психодіагностики: Навч. пос. – К.: Главник, 2006. – 144 с.
- 21) Фройд З. Введение в психоанализ. Пер. с англ. Е. Соколова, Г. Барышникова, Т. Родионова — М.: Азбука, 2015.— 480 с.
- 22) Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. — Харків: НТУ «ХП», 2018. — 246 с
- 23) Шарфф Дж.С., Шарфф Д.Э. Основы теории объектных отношений. Пер. с англ. — М.: Когито-Центр, 2009. — 304 с.
- 24) Arlow J. Fantasy, Memory, and Reality Testing / J. A. Arlow. // The Psychoanalytic Quarterly. – 2018. – №87. – С. 28–51.
- 25) Auchincloss E. L., Samberg E. Psychoanalytic Terms and Concepts / E. L. Auchincloss, E. Samberg // American Psychoanalytic Association Yale University Press 2012 – 341с.
- 26) Bell M. Bell Object Relations and Reality Testing Inventory (BORRTI) [Електронний ресурс] / Morris D. Bell. – 1995. – Режим доступа до ресурсу:
https://www.researchgate.net/publication/242282903_Bell_Object_Relations_and_Reality_Testing_Inventory.
- 27) Bell M. Bell Object Relations and Reality Testing Inventory (BORRTI) Manual [Електронний ресурс] / Morris D. Bell // Los Angeles: Western Psychological Services. – 1995. – Режим доступа до ресурсу:
<https://www.nctsn.org/measures/bell-object-relations-and-reality-testing-inventory>.
- 28) Clarke G.S.. Suttie’s Influence on Fairbairn’s Object Relations Theory / Clarke G.S. // Journal of the American Psychoanalytic Association. – 2011. – №59. – С. 939-960.

- 29) Fairbairn, W. R. D. (1941). A revised psychopathology of the psychoses and psychoneuroses. *The International Journal of Psychoanalysis*, 22, 250–270.
- 30) Faull K. M.. Culture and translation / Faull, K. M // Bucknell University press – 2004. 171 с.
- 31) Freud S.. Formulierungen über die zwei Prinzipien des psychischen Geschehens/ Freud, S. // Deuticke – 1911. C.1-8
- 32) Hansen, C. F., Torgalsbøen, A.-K., Røssberg, J. I., Andreassen, O. A., Bell, M. D., & Melle, I. (2012). *Object relations and reality testing in schizophrenia, bipolar disorders, and healthy controls: differences in profiles and clinical correlates*. *Comprehensive Psychiatry*, 53(8), 1200–1207.
- 33) Hurvich, M. (1970). On the concept of reality testing. *The International Journal of Psychoanalysis*, 51(3), 299–312.
- 34) Jay R. Greenberg and Stephen A.Mitchel. Object Relations in Psychoanalytic Theory [Электронный ресурс] / Jay R. Greenberg and Stephen A.Mitchel – 1983. – Режим доступа до ресурсу: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=WsnPAgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR11&dq=Greenberg+%26+Mitchell,+1983&ots=xf6OSrxRcP&sig=6VJUqI45ffyzChVnE5YgxL9Q_bI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- 35) Nord C. Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse/ Nord, C. // Groos – 2009. 283 с.
- 36) Panasiuk I. Kulturelle Aspekte der Übersetzung. Anwendung des ethnopsycholinguistischen Lakunen-Modells auf die Analyse und Übersetzung literarischer Texte./ Panasiuk, I. // LIT Verlag Münster – 2005. 305 с.
- 37) Smits D. The Inventory of Personality Organization–Revised Construction of an Abridged Version [Электронный ресурс] / D. Smits, L. Claes, H. Vertommen // *European Journal of Psychological Assessment*. – 2009. – Режим доступа до ресурсу:

<https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm#inbox/QgrcJHrnsbcvBQbJtZcBstnjBrRclcvsxQ?projector=1&messagePartId=0.1>

- 38) StatSoft [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Електронні дані. – [StatSoft Russia 1999-2021]. – Режим доступу до ресурсу: <http://statsoft.ru/home/textbook/modules/streliab.html> (дата звернення 30.03.2021).
- 39) Winnicott, D. W. (1945). Primitive emotional development. In *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*, pp. 145–56. London: The Hogarth Press, 1975.
- 40) Winnicott, D. W. (1951). Transitional objects and transitional phenomena. In *Through Paediatrics to Psycho-Analysis*, pp. 229–42. London: Tavistock, 1958. Reprinted by the Hogarth Press, 1975.

ДОДАТКИ

Додаток А.1

Методика BORRTI (оригінал)

1. I may withdraw and not talk to anyone for weeks at a time.
2. Even if my perceptions are innaccurate, I am quickly aware of it and can correct myself easily.
3. I usually end up hurting those closest to me.
4. I believe that people have little or no ability to control their sorrows.
5. I can deal with disagreements at home without disturbing family relationships.
6. I am extremely sensitive to criticism.
7. When a person close to me is not giving me his or her full attention, I often feel hurt and rejected.
8. If I became close with someone and he or she proves untrustworthy, I may hate myself for the way things turned out.
9. It is hard for me to get close to anyone.
10. I tend to be what others expect me to be.
11. I have no influence on anyone around me.
12. Often, I read things in other peoples' behavior that aren't really there.
13. I've been hurt a lot in life.
14. No matter how hard I try to avoid them, the same difficulties crop up in my most important relationships.
15. Being independent is the only way not to be hurt by others.
16. Relationships with people of the opposite sex always turn out the same way with me.
17. I am usually sorry that I trusted someone.
18. When I am angry with someone close to me, I am able to talk it through.
19. I often feel nervous when I am around members of the opposite sex.
20. I often worry that I will be left out of things.

21. I feel that I have to please everyone or else they might reject me.
22. I am sensitive to possible rejection by important people in my life.
23. I am often the victim of the cruelty of other people.
24. Making friends is not a problem for me.
25. When I cannot make someone close to me do what I want, I feel hurt or angry.
26. It is my fate to lead a lonely life.
27. My moods affect how I see things.
28. I put a lot into relationships and get a lot back.
29. I feel shy about meeting or talking with members of the opposite sex.
30. I try to ignore all unpleasant events.
31. I experience anxious feelings which I cannot explain.
32. I pay so much attention to my own feelings that I may ignore the feelings of others.
33. I believe that a good mother should always please her children.
34. Sometimes I see only what I want to see.

Додаток А.2

Методика BORRTI (переклад)

1. Я можу замикатись в собі й не говорити ні з ким протягом декількох тижнів
2. Навіть якщо моє сприйняття є неточним, я швидко це розумію й можу з легкістю себе поправити
3. Зазвичай, навіть не маючи такого наміру, я завдаю болю близьким мені людям
4. Я вважаю, що люди мають зовсім малу або ж взагалі не мають здатності контролювати свою печаль
5. Я можу дати раду з розбіжностями у поглядах вдома без шкоди родинним стосункам
6. Я надзвичайно вразливий(-а), до критики

7. Коли близька людина не надає мені всієї своєї уваги, мені боляче і я відчуваю себе відкинутим(-ою)
8. Якщо я зближуюсь з кимось, і ця людина не виправдовує довіри, я можу зненавидіти себе за те, що все так вийшло
9. Мені важко зближатися з будь-ким
10. Я прагну бути таким/такою, яким/якою очікують мене бачити інші
11. Я не маю жодного впливу на будь-кого із оточуючих
12. Часто я відзначаю в поведінці людей речі, яких насправді немає
13. Мені часто було боляче в житті
14. Як би я не намагався(-ась) цього уникнути, в моїх найбільш важливий стосунках я стикаюся з одними й тими ж труднощами
15. Бути незалежним - єдиний можливий спосіб запобігти болю, який можуть завдати інші люди
16. Стосунки з людьми протилежної статі завжди складаються для мене однаково
17. Зазвичай я шкодую, що я довіряв(-а) комусь
18. Коли я відчуваю злість до близької людини, я здатен це обговорити
19. Я часто нервуюсь, коли знаходжусь поряд з представниками протилежної статі
20. Я часто непокоюсь через те, що певні речі пройдуть повз мене
21. Я відчуваю, що я повинен(-а) всім догодити, інакше від мене відвернуться
22. Я вразливий до того, що важливі мені люди можуть відвернутися від мене
23. Я часто стаю жертвою жорстокості з боку інших людей
24. Для мене не є проблемою завести нових друзів
25. Коли я не можу змусити когось із близьких мені людей зробити те, що я хочу, я відчуваю біль або злість
26. Прожити життя самотньо - це моя доля
27. Мій настрій впливає на те, як я дивлюсь на речі
28. Я багато вкладую у стосунки й багато отримую у відповідь

29. Я відчуваю сором'язливо, коли потрібно зустрітися чи поговорити з представниками протилежної статі
30. Я намагаюсь ігнорувати всі неприємні події
31. Мені доводилося переживати відчуття тривоги, які я не можу пояснити
32. Я приділяю так багато уваги власним почуттям, що можу ігнорувати почуття інших
33. Я вважаю, що хорошій мамі слід завжди догоджати своїм дітям
34. Інколи я бачу тільки те, що хочу бачити

Додаток Б

Методика дослідження структурної організації особистості IPO-R (The Inventory of Personality Organization–Revised).

Інструкція: визначте, будь ласка, наскільки ви згодні або не згодні з кожним з тверджень, використовуючи наступну шкалу: 1. Абсолютно не згоден 2. Не згоден 3. Важко відповісти 4. Згоден 5. Повністю згоден.

1. Коли інші сприймають мене не таким(-ою) яким(-ою) я є насправді, я відчуваюся так ніби я самозванець(-ка) чи штучний(-на)
2. Коли я нервую або збентежений(-а), мені здається що все, що є у зовнішньому світі більше не має значення
3. Я відчуваю, що я інша людина вдома в порівнянні з тією, якою я є на роботі чи на навчанні
4. Я відчуваю, що не отримую того, чого хочу
5. Я помічаю, що роблю речі, які засмучують інших людей, але я не розумію, чому ці речі засмучують їх
6. Деякі з моїх друзів були б здивовані, якщо б вони знали, як по-різному я поводжуся в різних ситуаціях
7. Я відчуваю, що мої смаки і думки насправді не є моїми власними, я їх переймаю від інших
8. Я відчуваю, що мої бажання чи думки збудуться чудом, так, ніби це магія

9. Люди кажуть мені, що я провокую їх чи ввожу в оману для того, щоб все було так, як я хочу
10. Я не впевнений чи голоси які я чув(-ла) чи речі які я бачив(-ла) є моєю уявою чи ні
11. Я бачу речі які, коли я придивляюся ближче, виявляються чимось іншим
12. Я не можу пояснити зміни у своїй поведінці
13. Я можу бачити і чути речі, які ніхто більше не бачить і не чує
14. Я зауважив(-ла) що роблю речі, які в деяких випадках не є дуже розумними, такі як: маю нерозбірливі статеві стосунки, брешу, випиваю, істерю чи скоюю дрібні занопоорушення
15. Люди кажуть, що моя поведінка є суперечливою
16. Не можу сказати чи певні тілесні відчуття, які я маю, є справжніми чи це моя уява
17. Я чую(-ла) певні речі, про які інші стверджують що їх насправді немає
18. Я поводжуся так, що іншим видається це непередбачуваним і хаотичним
19. Люди використовують мене, якщо я не остерігаюся їх
20. Я розумію і знаю речі, які більше ніхто не в змозі розуміти і знати
21. Якби я був(-ла) книгою, моє життя було б більше схоже на серію коротких історій написаних різними авторами, ніж на один довгий роман
22. У мене є улюблені люди, яких я не тільки поважаю, але майже ідеалізую
23. Я знаходжу нові хобі та інтереси, але потім їх кидаю
24. Я бачив(-ла) речі, які реально не існують
25. Мені важко повірити в речі, які я раніше робив(-ла)
26. Навіть людям, які мене добре знають, складно здогадатися, як я себе поведу
27. Я бачив чи чув речі, які просто були неможливими на той час
28. Мені складно з впевненістю сказати, що про мене думають інші, навіть ті, хто знає мене дуже добре

- 29.Люди, як правило, відповідають мені або безмежною любов'ю, або відмовляються від мене
- 30.Я маю схильність переживати речі в дещо надмірний спосіб, наприклад: переживаю велике задоволення або ж сильний відчай
- 31.Кожного разу я відчуваю себе іншою(-им)
- 32.Перебуваючи в дуже близьких стосунках, я боюся втратити відчуття самого(-ї) себе
- 33.Кожного року мої життєві цілі змінюються
- 34.Я схильний(-на) створювати собі кумирів, навіть якщо потім в них розчаровуюся
- 35.Інколи я буваю сердечним(-ою) і щирим(-ою), а в інших випадках нечуйним(-ою) і байдужим(-ою).
- 36.Мої дії бувають імпульсивними і я думаю, що соціально неприйнятними
- 37.Мої цілі постійно змінюються
- 38.Коли навколо мене все мінливе і незрозуміле, я прислухаюсь до свого внутрішнього голосу
- 39.Люди сприймають мене нахабним(-ою) і егоїстичним(-ою)ю але я не розумію чому
- 40.В мене є відчуття, так ніби раніше я був(-ла) в певному місці чи зробив(-ла) щось, коли насправді цього не було
- 41.Я вірю в те, що будь що може статися, якщо ти просто про це подумаєш

Додаток В

Методика визначення міжособистісної залежності Р.Борнштейна (Relationship Profile Test).

Інструкція: уважно прочитайте твердження й подумайте, якою мірою воно відноситься до вас. Для відповідей використовуйте шкалу: 1.Зовсім не

характерно мені; 2. Скоріш за все не характерно мені; 3. Не знаю; 4. Скоріш за все характерно мені; 5. Дуже характерно мені.

1. Інші люди здаються мені більш впевненими, ніж я.
2. Мене легко образити критикою.
3. Необхідність відповідати за щось змушує мене хвилюватися.
4. Я почуваюся значно комфортніше, коли хтось інший бере на себе відповідальність.
5. Інші люди не розуміють, як сильно їхні слова можуть мене образити.
6. Мені важливо, щоб інші люди любили мене.
7. Я би краще поступився(-ась) і зберіг мирні відносини з партнером, аніж відстоював(-ала) свою думку й виграв(-ла) у суперечці.
8. Я щасливий(-а), коли керує хтось інший.
9. Коли я сперечаюся з кимось, мене турбує, що наші стосунки можуть надовго зіпсуватися.
10. Інколи я погоджуюся з тим, у що я насправді не вірю, заради того, щоб сподобатися іншим.
11. Інші люди хочуть від мене забагато.
12. Коли хтось наближається до мене занадто близько, я прагну віддалитися.
13. Час від часу мені необхідно віддалятися від усього, що мене оточує.
14. Я би хотів(-ла) мати більше часу для себе.
15. Я віддаю перевагу самостійному прийняттю рішень, не опираючись на думку інших людей.
16. Я не люблю розголошувати про себе забагато приватної інформації.
17. Інколи я побоююсь мотивів інших людей.
18. Я щасливий(-а), коли працюю самостійно.
19. Мені дуже важливо бути незалежним(-ою) і самодостатнім(-ою).
20. Коли справи йдуть не дуже добре, я стараюся не виказувати своїх почуттів і бути сильним(-ою).
21. Я вірю, що більшість людей в глибині душі хороші й мають добрі наміри.

22. Я здатен(-на) поділитися своїми потаємними думками й почуттями з людьми, яких я добре знаю.
23. Я відчуваю себе спокійно, коли прошу про допомогу у інших.
24. Я не хвилююся про те, як мене сприймають інші люди.
25. Я часто йду на компроміси з людьми, які орієнтовані на співпрацю.
26. Мої стосунки з іншими саме такі, якими б я й хотів(-ла) їх бачити - навіть якби міг(-ла), я би не став(-ла) нічого змінювати.
27. Я сприймаю себе як людину, що здатна добре справлятися з розчаруваннями й перешкодами.
28. У відносинах з іншими людьми мені зручно і пропонувати допомогу людям, які її потребують, і просити інших про підтримку, коли її потребую я.
29. Коли я сварюся з кимось, я впевнений(-а), що наші стосунки поновляться.
30. Мені легко довіряти людям.

Додаток Г

Методика оцінки особистості – шкала межових характеристик особистості (Borderline Features Scale). Варіанти відповідей: 0. Неправда, зовсім не вірно; 1. Трохи вірно; 2. В основному вірно; 3. Абсолютно вірно.

1. Мій настрій може змінитись досить раптово
2. Моє ставлення до себе часто змінюється
3. Мої стосунки зазвичай є бурхливими
4. Мій настрій зазвичай буває досить інтенсивного (глибокого) змісту
5. Іноді я відчуваю себе страшенно спустошеним всередині
6. Я хочу щоб певні люди знали, на скільки сильно вони зробили мені боляче
7. Мій настрій зазвичай є стійким
8. Я сильно переживаю, що інші люди покинуть мене

9. Люди, які були мені близькими, підвели мене
10. Мені важко контролювати свій гнів
11. Я часто замислююся, що мені робити зі своїм життям
12. Я рідко почуваюся самотньо
13. Я зазвичай роблю щось настільки імпульсивно, що можу мати проблеми через це
14. Я зазвичай є досить щасливою людиною
15. Мені дуже важко витримувати розлуку з близькими мені людьми
16. Я часто помиляюся в людях, яких вважаю друзями
17. Коли мені сумно, я зазвичай роблю щось, що завдає мені болю
18. В мене були випадки такої сильної люті, що я не міг/могла її виразити
19. Я рідко впадаю в стан нудьги
20. Зазвичай, якщо я з кимось починаю дружити, ми так і залишаємось друзями
21. Я є таким/ою імпульсивним/ою, що це мені шкодить
22. Я надто легко витрачаю гроші
23. Я є безрозсудною людиною
24. Я обережно ставлюсь до того, як я витрачаю свої гроші

Додаток Д

Тест на визначення якості прив'язаності (Measure of Attachment Qualities - MAQ).

Дайте відповідь на запитання, звертаючи увагу на те, наскільки ви з ними погоджуєтесь або не погоджуєтесь:

- 1 = Я більшою мірою НЕ погоджуюся з твердженням.
- 2 = Я певною мірою НЕ погоджуюся з твердженням.
- 3 = Я певною мірою погоджуюся з твердженням.
- 4 = Я більшою мірою погоджуюся з твердженням.

1. Я почуваюся добре, коли я поруч з людиною.
2. Я часто переживаю, що мій партнер насправді не любить мене.
3. Мені важко утримати інших настільки близько, наскільки я хочу.
4. Мені легко бути поруч з іншими.
5. Я часто переживаю, що мій партнер не захоче залишитися зі мною.
6. Інші хочуть, щоб я був/була ближчою, ніж я цього хочу.
7. Це приємно бути поруч з кимось.
8. Мені добре поруч з іншими.
9. Я не засмучуюсь, коли мене покидають люди.
10. Моя звичка заглиблюватися у себе відштовхує інших.
11. Я не хочу бути близьким/близькою з іншими людьми.
12. Люди неохоче зближуються зі мною, у той час як я цього прагну.
13. Мені стає некомфортно, коли хтось хоче зблизитися.
14. Зближення з кимось надає мені сили.

Додаток Е

Узгодженість шкал усіх використаних методик з нормальним розподілом.

BORRTI (табл. Е.1)

Назва шкали	Тип шкали	Рівень значущості
Об'єктні стосунки	порядкова	$p < 0.05$
Тестування реальності	порядкова	$p < 0.05$

IPO-R (табл. Е.2)

Назва шкали	Тип шкали	Рівень значущості
Тестування реальності	порядкова	$p < 0.05$
Примітивні захисти + дифузність ідентичності	інтервальна	$p > 0.05$

Методика визначення міжособистісної співзалежності (табл. Е.3)

Назва шкали	Тип шкали	Рівень значущості
Шкала деструктивної надзалежності	інтервальна	$p > 0.05$
Шкала дисфункційного віддалення	інтервальна	$p > 0.05$
Шкала здорової залежності	порядкова	$p < 0.05$

Методика оцінки особистості - шкала межових характеристик особистості
(табл Е.4)

Назва шкали	Тип шкали	Рівень значущості
Афективна нестабільність	порядкова	$p < 0.05$
Проблеми ідентичності	порядкова	$p < 0.05$
Негативні стосунки	порядкова	$p < 0.05$
Завдання собі шкоди	порядкова	$p < 0.05$
Оцінка опису рис межової особистості (сума попередніх шкал)	інтервальна	$p > 0.05$

Прив'язаність (табл Е.5)

Назва шкали	Тип шкали	Рівень значущості
Безпека	порядкова	$p < 0.05$
Уникнення	порядкова	$p < 0.05$
Амбівалентність занепокоєння	порядкова	$p < 0.05$
Амбівалентність заглиблення у себе	порядкова	$p < 0.05$

Додаток Ж

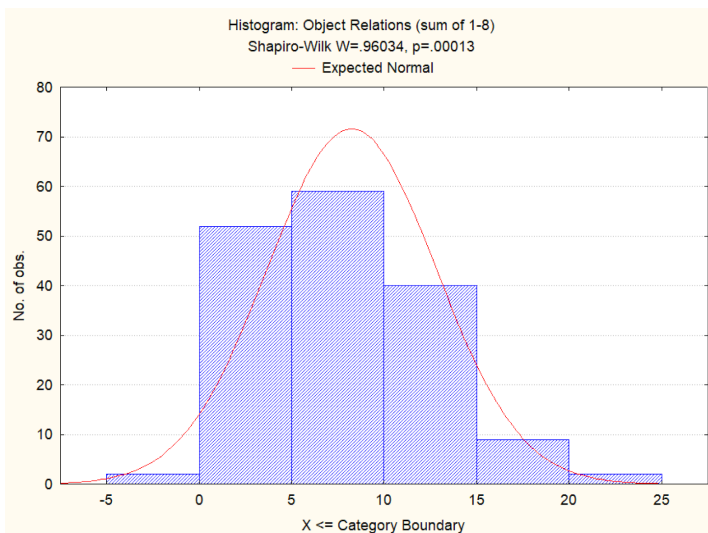

Рис. Ж.1. Графік узгодження шкали “Об’єктні стосунки” з нормальним розподілом

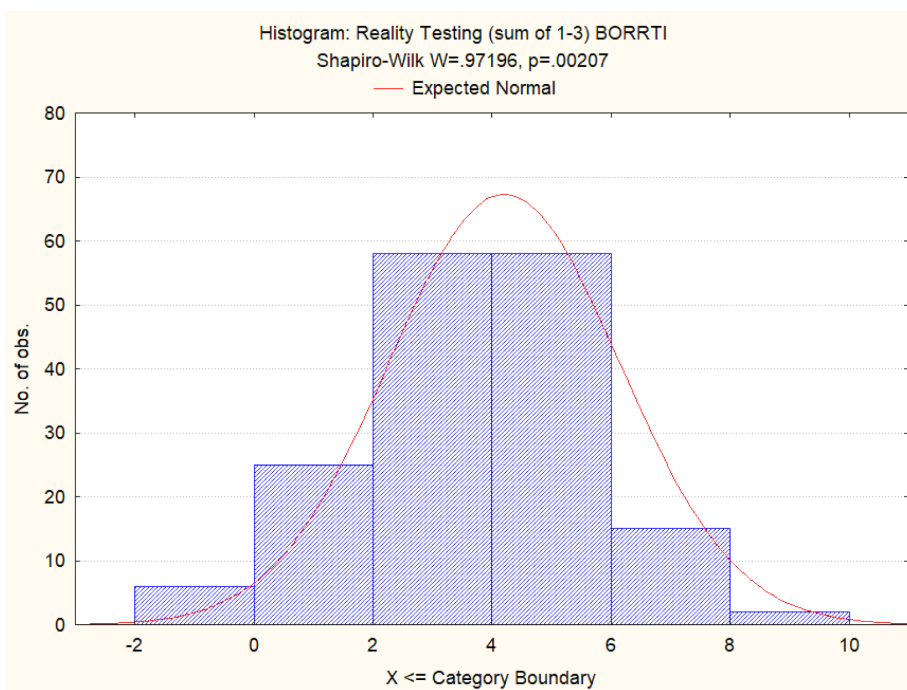

Рис. Ж.2. Графік узгодження шкали “Тестування реальності” з нормальним розподілом

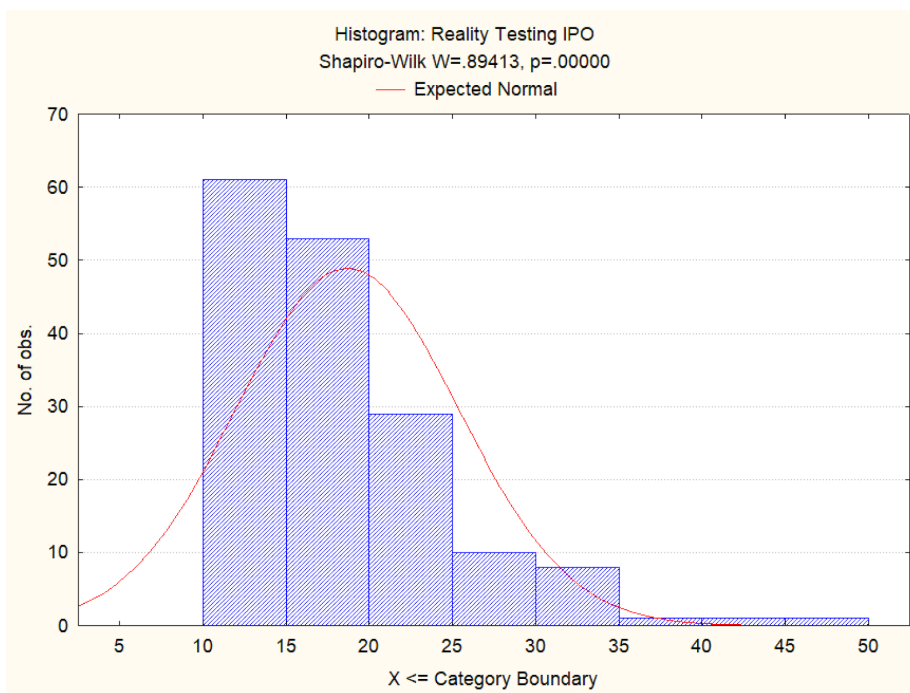

Рис. Ж.3. Графік узгодження шкали “Тестування реальності” з нормальним розподілом

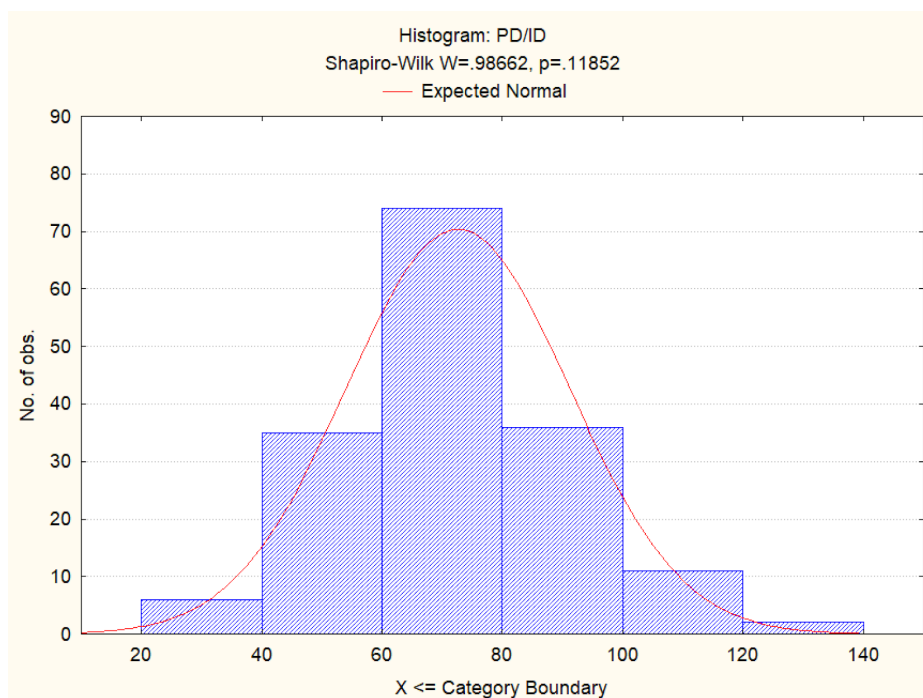

Рис. Ж.4. Графік узгодження шкали “Примітивні захисти + дифузність особистості” з нормальним розподілом

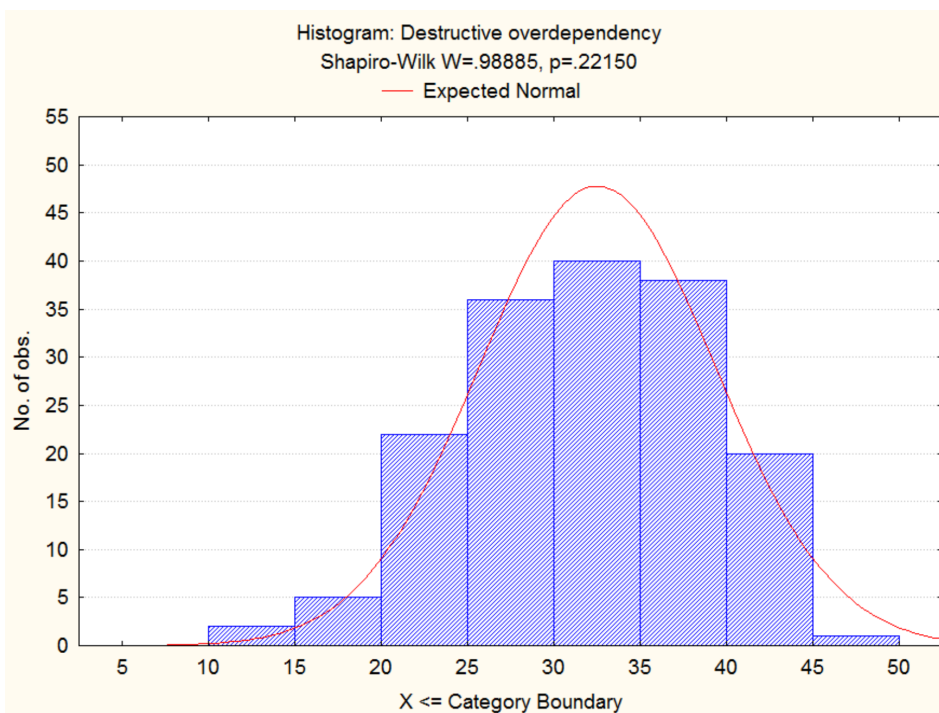

Рис. Ж.5. Графік узгодження шкали “Деструктивна надзалежність” з нормальним розподілом

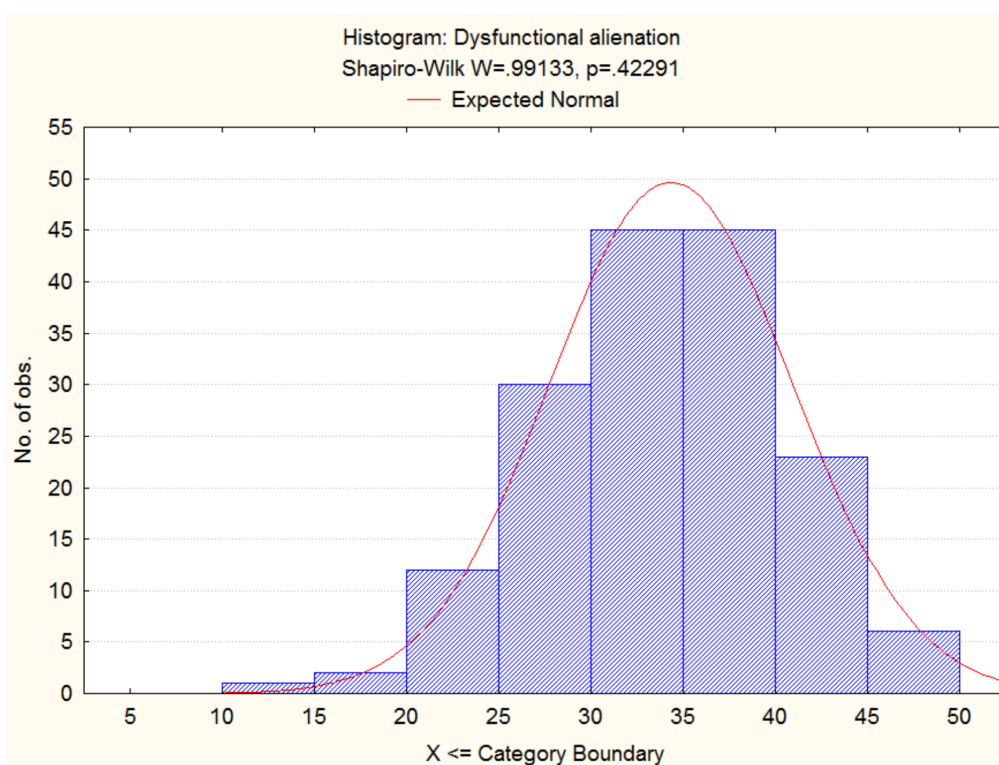

Рис. Ж.6. Графік узгодження шкали “Дисфункційне віддалення” з нормальним розподілом

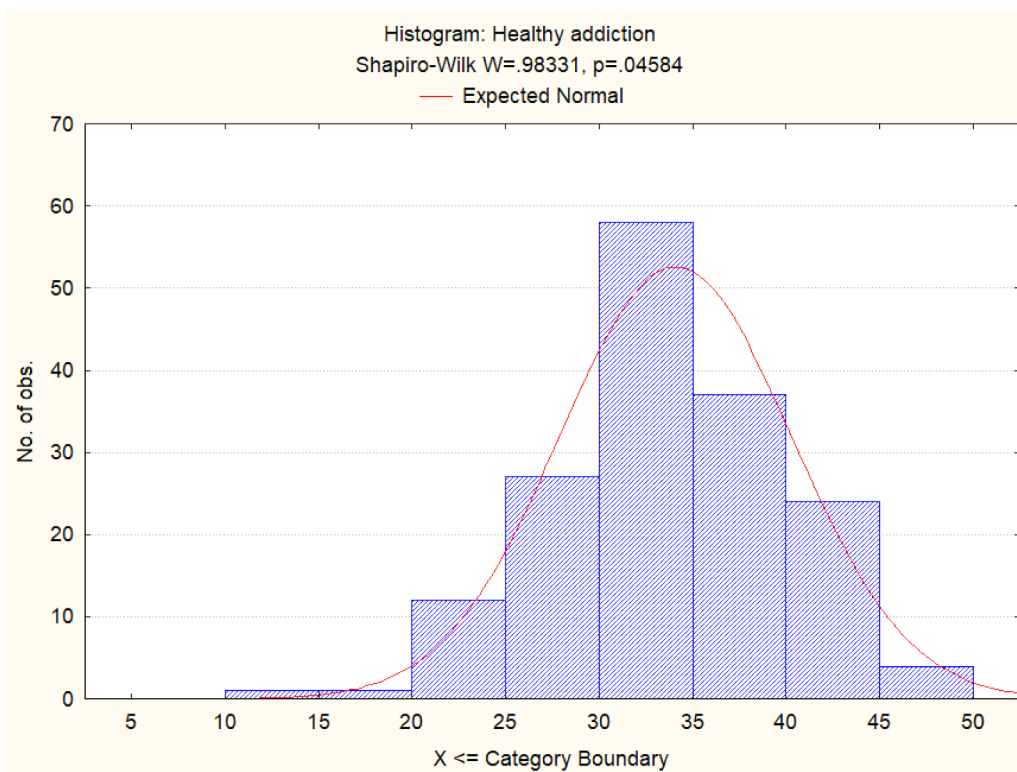

Рис. Ж.7. Графік узгодження шкали “Здорова залежність” з нормальним розподілом

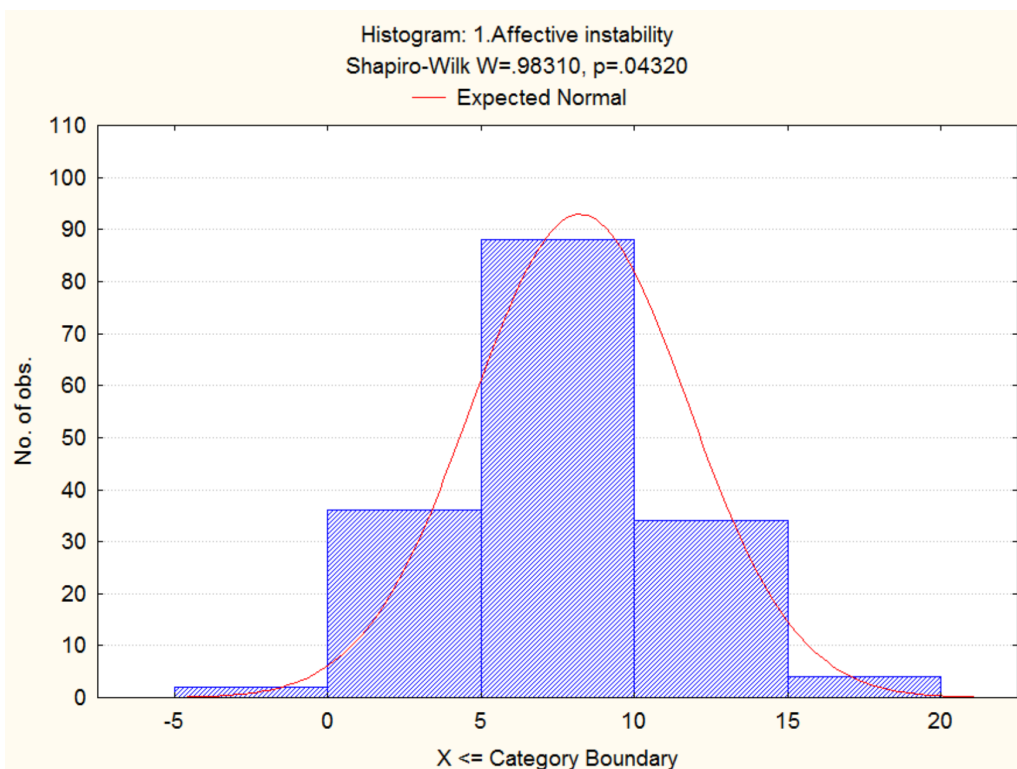

Рис. Ж.8. Графік узгодження шкали “Афективна нестабільність” з нормальним розподілом

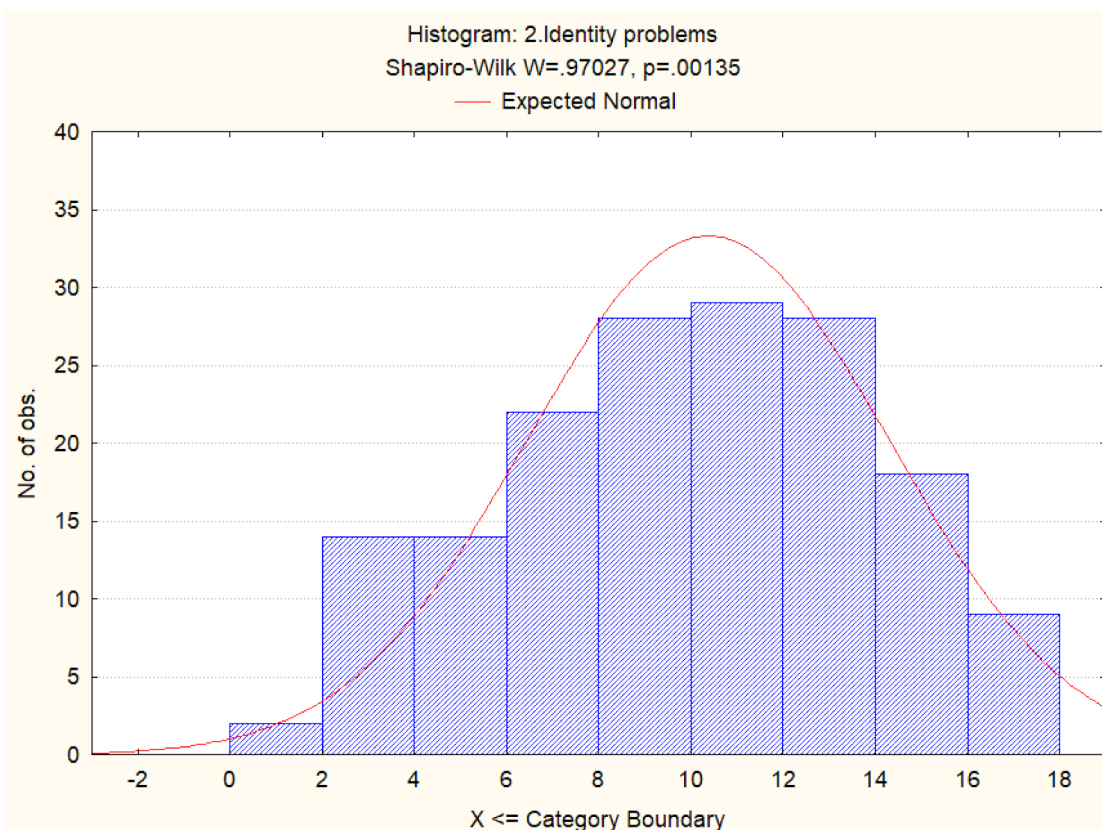

Рис. Ж.9. Графік узгодження шкали “Проблеми ідентичності” з нормальним розподілом

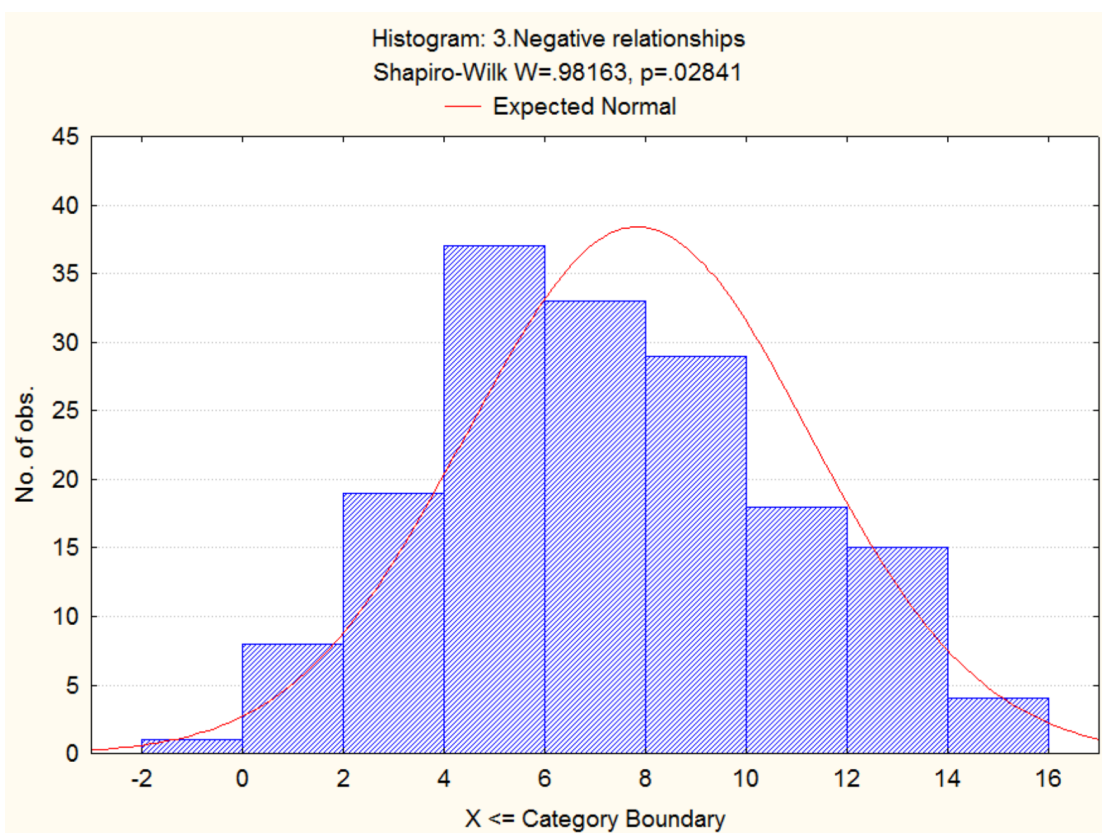

Рис. Ж.10. Графік узгодження шкали “Негативні стосунки” з нормальним розподілом

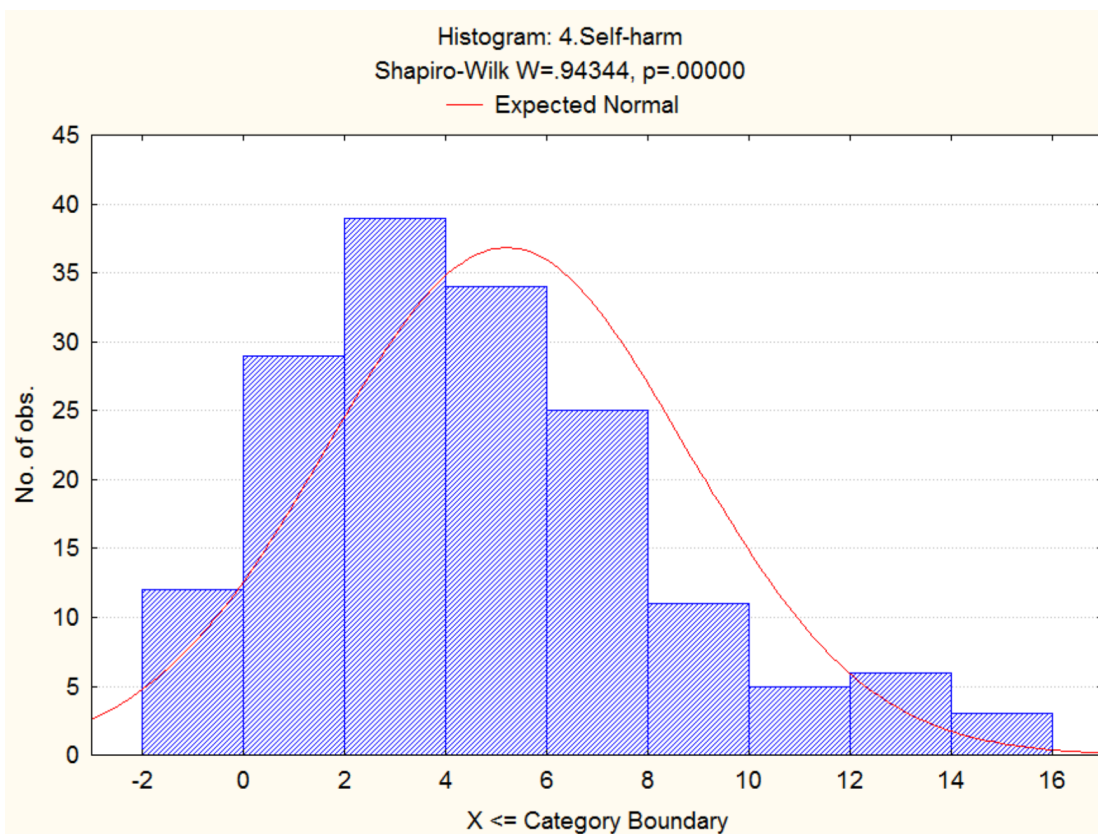

Рис. Ж.11. Графік узгодження шкали “Завдання собі шкоди” з нормальним розподілом

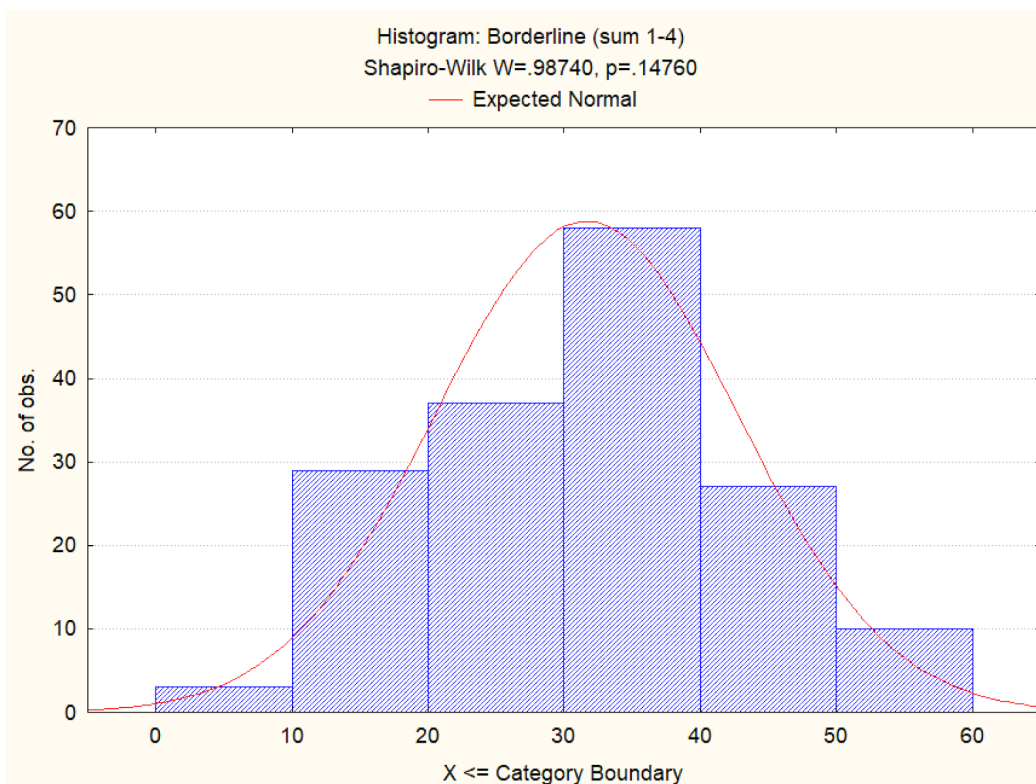

Рис. Ж.12. Графік узгодження шкали “Оцінка опису рис межової особистості (сума попередніх шкал)” з нормальним розподілом

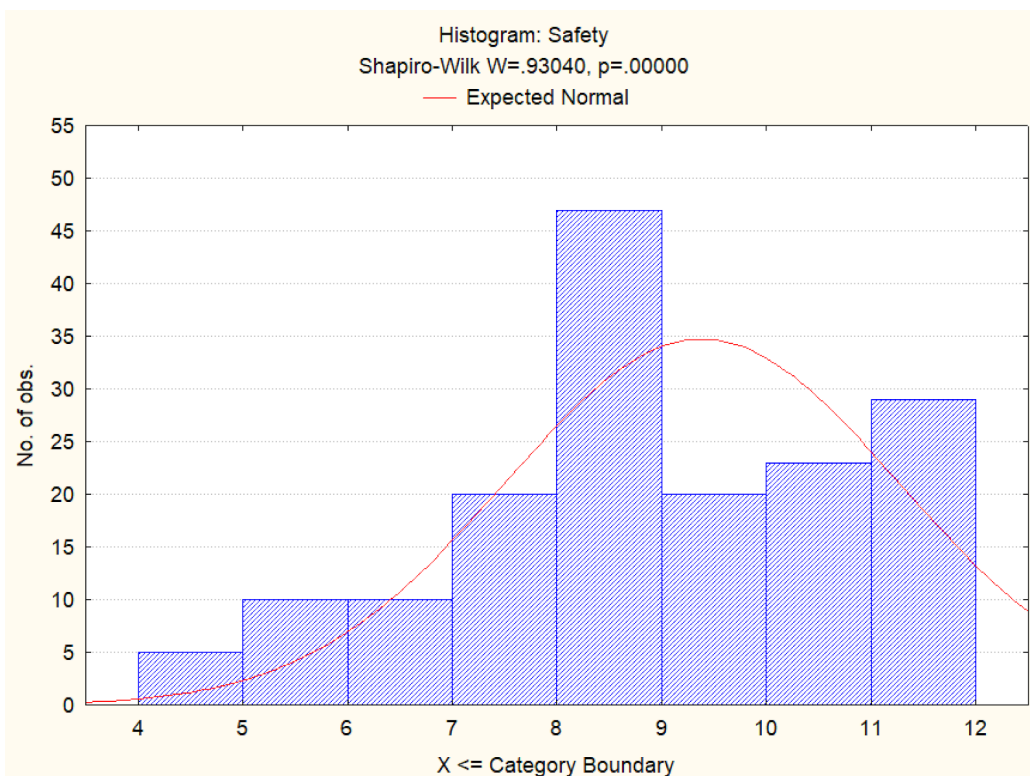

Рис. Ж.13. Графік узгодження шкали “Безпека” з нормальним розподілом

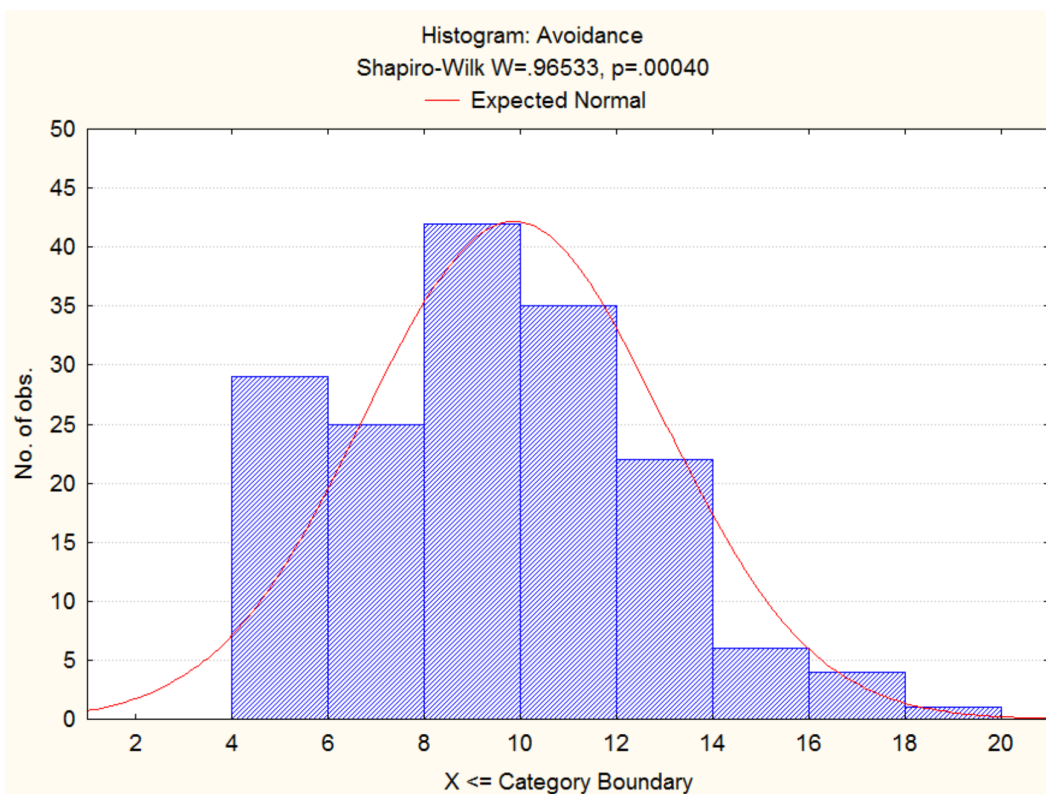

Рис. Ж.14. Графік узгодження шкали “Уникнення” з нормальним розподілом

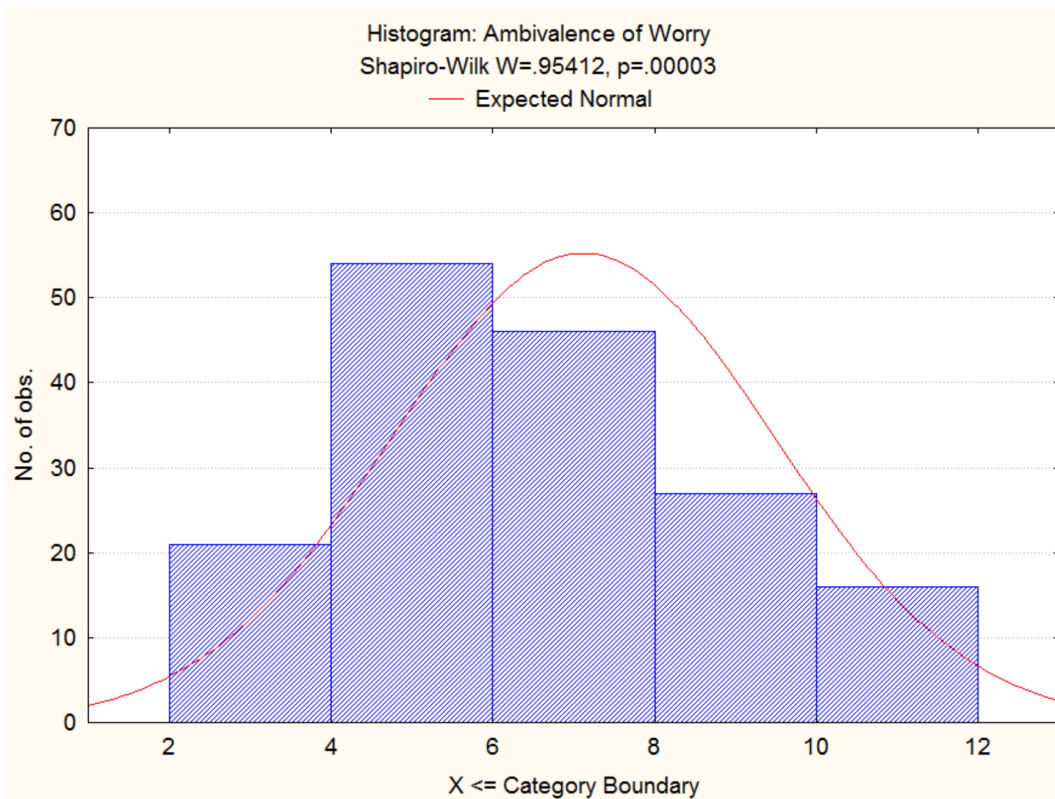

Рис. Ж.14. Графік узгодження шкали “Амбівалентність занепокоєння” з нормальним розподілом

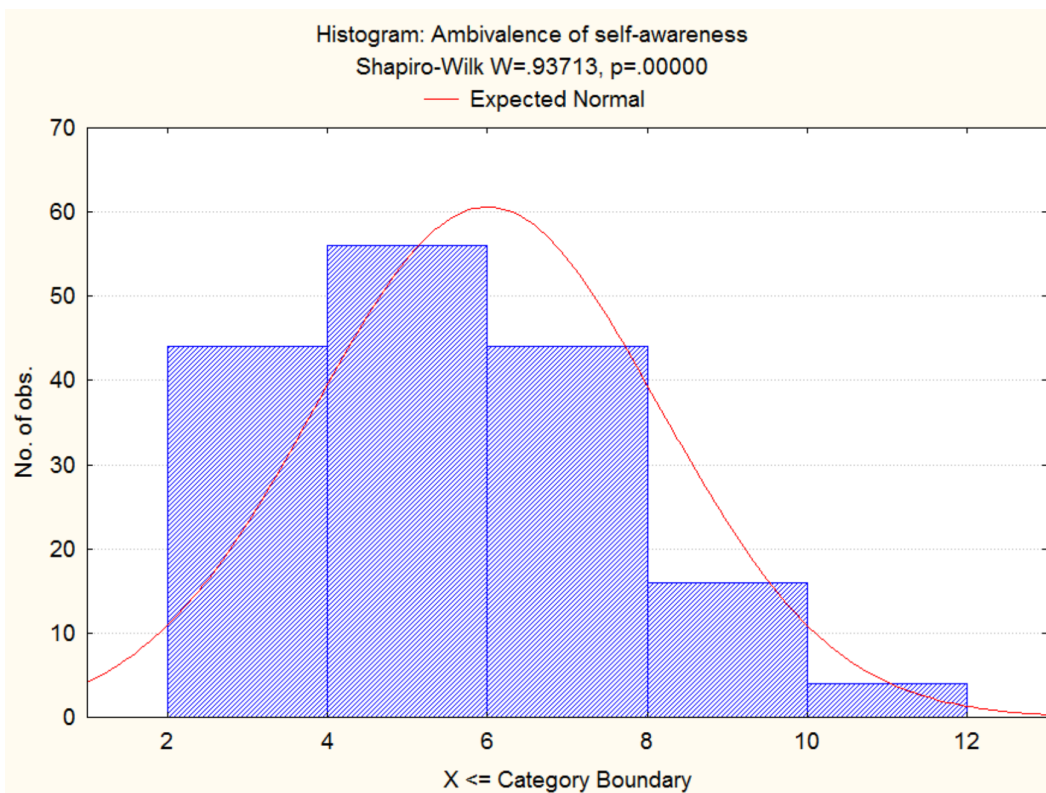

Рис. Ж.14. Графік узгодження шкали “Амбівалентність заглиблення у себе” з нормальним розподілом

Додаток 3

Показники альфа-Кронбаха для шкал методик BORRTI та Методики визначення міжособистісної залежності

variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	lrm-Totl Correl.	Alpha if deleted
1.Я можу замикатись в собі й не говорити ні з ким протягом декількох тижнів	8,109756	19,58551	4,425552	0,354086	0,800343
3.Зазвичай, навіть не маючи такого наміру, я здаваю болю близьким мені людям	7,926829	19,25074	4,387567	0,318975	0,801532
5.Я можу дати раду з розбіжностями у поглядах вдома без шкоди родинним стосункам	8,036586	19,38891	4,403284	0,340762	0,800456
6.Я надзвичайно вразливий(-а), до критики	7,646341	18,59444	4,312127	0,457496	0,794269
7.Коли близька людина не надає мені всієї своєї уваги, мені боляче і я відчуваю себе відкинутим(-ою)	7,676829	19,10897	4,371381	0,326719	0,801307
8.Якщо я зближуюсь з кимось, і ця людина не виправдовує довіри, я можу зненавидіти себе за те, що вс	7,957317	18,80915	4,336952	0,447769	0,795134
9.Мені важко зближатися з будь-ким	7,810976	18,66549	4,320357	0,434164	0,795506
10.Я прагну бути таким/такою, яким/якою очікують мене бачити інші	7,969512	19,40761	4,405406	0,295839	0,802565
11.Я не маю жодного впливу на будь-кого із оточуючих	8,054878	19,41772	4,406554	0,347410	0,800225
13.Мені часто було боляче в житті	7,628049	18,66043	4,319772	0,445663	0,794939
14.Як би я не намагався(-ась) цього уникнути, в моїх найбільш важливих стосунках я стикаюся з одними	7,865854	19,16493	4,377777	0,322624	0,801454
16.Стосунки з людьми протилежної статі завжди складаються для мене однаково	7,993902	19,15240	4,376346	0,377274	0,798695
17.Зазвичай я шкодую, що я довірив(-а) комусь	7,963415	19,38891	4,403284	0,298025	0,802477
18.Коли я відчуваю злість до близької людини, я здатен це обговорити	8,054878	19,71040	4,439640	0,260632	0,803866
19.Я часто нервуюю, коли знаходжусь поряд з представниками протилежної статі	7,981707	19,04235	4,363754	0,399620	0,797595
20.Я часто непокоюсь через те, що певні речі пройдуть повз мене	7,658536	18,78584	4,334264	0,407721	0,796953
21.Я відчуваю, що я повинен(-а) всім догодити, інакше від мене відвернуться	8,000000	19,09756	4,370076	0,396397	0,797817
22.Я вразливий до того, що важливі мені люди можуть відвернутися від мене	7,536585	19,85842	4,456278	0,173690	0,808495
24.Для мене не є проблемою завести нових друзів	7,682927	19,54581	4,421064	0,222807	0,806806
25.Коли я не можу змусити когось із близьких мені людей зробити те, що я хочу, я відчуваю біль або з	7,920732	18,87786	4,344866	0,411701	0,796836
26.Прожити життя самотньо - це моя доля	8,140244	19,44984	4,410198	0,456379	0,797384
28.Я багато вкладаю у стосунки й багато отримую у відповідь	7,939024	19,34994	4,398857	0,298244	0,802534
29.Я почуваюся сором'язливо, коли потрібно зустрітися чи поговорити з представниками протилежної ста	7,908536	18,71725	4,326343	0,447882	0,794935
33.Я вважаю, що хороший мамі слід завжди догоджати своїм дітям	8,146341	20,61273	4,540124	0,025612	0,811132

Рис. 3.1. Показники альфа-Кронбаха шкали “Об’єктні стосунки” (BORRTI)

variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	lrm-Totl Correl.	Alpha if deleted
2.Навіть якщо моє сприйняття є неточним, я швидко це розумію й можу з легкістю себе поправити	3,993902	3,286548	1,812884	0,206982	0,527609
4.Я вважаю, що люди мають зовсім малу або ж взагалі не мають здатності контролювати свою печаль	3,798780	3,038779	1,743209	0,280946	0,506209
12.Часто я відзначаю в поведінці людей речі, яких насправді немає	4,018293	3,298446	1,816162	0,218090	0,524793
15.Бути незалежним - єдиний можливий спосіб запобігти болю, який можуть завдати інші люди	3,719512	3,079863	1,754954	0,246338	0,517465
23.Я часто стаю жертвою жорстокості з боку інших людей	4,158536	3,645598	1,909345	0,084975	0,548961
27.Мій настрій впливає на те, як я дивлюсь на речі	3,426829	3,147085	1,774003	0,301984	0,502372
30.Я намагаюсь ігнорувати всі неприємні події	3,750000	3,407012	1,845809	0,058022	0,575250
31.Мені доводилося переживати відчуття тривоги, які я не можу пояснити	3,439024	3,173111	1,781323	0,273269	0,509851
32.Я приділяю так багато уваги власним почуттям, що можу ігнорувати почуття інших	3,908537	3,083098	1,755875	0,291953	0,503383
34.Інколи я бачу тільки те, що хочу бачити	3,652439	2,848714	1,687813	0,397108	0,467038

Рис. 3.2. Показники альфа-Кронбаха шкали “Тестування реальності” (BORRTI)

variable	Mean if deleted	Var. if deleted	Stdv. if deleted	lrm-Totl Correl.	Alpha if deleted
1.Інші люди здаються мені більш впевненими, ніж я.	28,70732	37,42653	6,117723	0,564707	0,735471
2.Мене легко образити критикою.	29,07317	38,77514	6,226968	0,427642	0,753152
3.Необхідність відповідати за щось змушує мене хвилюватися.	29,02439	37,70673	6,140580	0,479932	0,745979
4.Я почуваюся значно комфортніше, коли хтось інший бере на себе відповідальність.	29,18902	37,49476	6,123296	0,554040	0,736743
5.Інші люди не розуміють, як сильно їхні слова можуть мене образити.	29,15854	37,06023	6,087711	0,565047	0,734699
6.Мені важливо, щоб інші люди любили мене.	28,89634	37,75145	6,144221	0,490944	0,744533
7.Я би краще поступився(-ась) і зберіг мирні відносини з партнером, аніж відстоював(-ала) свою думку	29,35976	42,57179	6,524706	0,150607	0,790080
8.Я щасливий(-а), коли керує хтось інший.	29,80488	40,03510	6,327330	0,378620	0,759204
9.Коли я сперечаюся з кимось, мене турбує, що наші стосунки можуть надовго зіпсуватися.	29,20732	38,89605	6,236670	0,423301	0,753714
10.Інколи я погоджуюся з тим, у що я насправді не вірю, заради того, щоб сподобатися іншим.	30,24390	39,76978	6,306329	0,366094	0,761097

Рис. 3.3. Показники альфа-Кронбаха шкали “Деструктивна надзалежність” (Методика визначення міжособистісної залежності)

variable	Mean if deleted	Var. if deleted	StDv. if deleted	lrm-Totl Correl.	Alpha if deleted
11.Інші люди хочуть від мене забагато.	31,68902	35,75085	5,979202	0,415745	0,701550
12.Коли хтось наближається до мене занадто близько, я прагну віддалитися.	31,46342	33,37061	5,776730	0,487176	0,688279
13.Час від часу мені необхідно віддалятися від усього, що мене оточує.	30,89024	34,48795	5,872644	0,412037	0,702239
14.Я би хотів(-ла) мати більше часу для себе.	30,68293	34,85068	5,903447	0,435004	0,698031
15.Я віддаю перевагу самостійному прийняттю рішень, не опираючись на думку інших людей.	30,95732	38,02866	6,166739	0,285150	0,720710
16.Я не люблю розголошувати про себе забагато приватної інформації.	30,49390	35,88411	5,990335	0,405724	0,703123
17.Інколи я побоююсь мотивів інших людей.	31,25000	35,55335	5,962663	0,414647	0,701598
18.Я щасливий(-а), коли працюю самостійно.	30,60976	36,92088	6,076255	0,392351	0,705867
19.Мені дуже важливо бути незалежним(-ою) і самодостатнім(-ою).	30,20732	38,11556	6,173780	0,318597	0,715918
20.Коли справи йдуть не дуже добре, я стараюся не виказувати своїх почуттів і бути сильним(-ою).	30,82927	37,34890	6,111374	0,290084	0,721098

Рис. 3.4. Показники альфа-Кронбаха шкали “Дисфункційне відчуження” (Методика визначення міжособистісної залежності)

variable	Mean if deleted	Var. if deleted	StDv. if deleted	lrm-Totl Correl.	Alpha if deleted
21.Я вірю, що більшість людей в глибині душі хороші й мають добрі наміри.	30,28049	32,56767	5,706809	0,357152	0,743540
22.Я здатен(-на) поділитися своїми потаємними думками й почуттями з людьми, яких я добре знаю.	30,23780	31,97394	5,654550	0,375619	0,741429
23.Я відчуваю себе спокійно, коли прошу про допомогу у інших.	31,07317	30,64099	5,535430	0,473247	0,726489
24.Я не хвилююся про те, як мене сприймають інші люди.	31,18902	33,04354	5,748351	0,289574	0,754209
25.Я часто йду на компроміси з людьми, які орієнтовані на співпрацю.	30,14634	34,85663	5,903951	0,322944	0,747105
26.Мої стосунки з іншими саме такі, якими б я й хотів(-ла) їх бачити - навіть якби міг(-ла), я би не	31,01220	31,68278	5,628746	0,460810	0,728936
27.Я сприймаю себе як людину, що здатна добре справлятися з розчаруваннями й перешкодами.	30,73171	31,95241	5,652646	0,399530	0,737577
28.У відносинах з іншими людьми мені зручно і пропонувати допомогу людям, які її потребують, і проси	30,45122	30,07689	5,484240	0,635775	0,704952
29.Коли я сварюся з кимось, я впевнений(-а), що наші стосунки поновляться.	30,83537	32,22289	5,676521	0,442174	0,731863
30.Мені легко довіряти людям.	30,97561	30,97502	5,565520	0,446667	0,730667

Рис. 3.5. Показники альфа-Кронбаха шкали “Здорова залежність” (Методика визначення міжособистісної залежності)

Додаток І

Показники кореляції шкал методики BORRTI зі шкалами інших методик

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
Reality Testing (IPO-R) & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,361787	4,93939	0,000002
Reality Testing (IPO-R) & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,342396	4,63836	0,000007
PD/ID (IPO-R) & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,574997	8,94513	0,000000
PD/ID (IPO-R) & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,606844	9,71774	0,000000
Деструктивна надзалежність & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,351796	4,78340	0,000004
Деструктивна надзалежність & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,553261	8,45354	0,000000
Дисфункційне відчуження & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,271865	3,59571	0,000429
Дисфункційне відчуження & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,437333	6,18963	0,000000
Здорова залежність & REALITY TESTING (BORRTI)	164	-0,246891	-3,24279	0,001437
Здорова залежність & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	-0,476912	-6,90608	0,000000
Афективна нестабільність & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,492556	7,20366	0,000000
Афективна нестабільність & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,604193	9,65081	0,000000
Проблеми ідентичності & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,438409	6,20849	0,000000
Проблеми ідентичності & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,634770	10,45592	0,000000
Негативні стосунки & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,383154	5,27968	0,000000
Негативні стосунки & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,460175	6,59708	0,000000
Самопошкодження & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,408021	5,68829	0,000000
Самопошкодження & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,283173	3,75803	0,000239
Межовість (сума шкал) & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,556861	8,53314	0,000000
Межовість (сума шкал) & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,655813	11,05695	0,000000
Безпека & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,032085	0,40859	0,683382
Безпека & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	-0,023825	-0,30333	0,762024
Уникнення & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,188898	2,44836	0,015417
Уникнення & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,344167	4,66555	0,000006
Амб-ть занепокоєння & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,182811	2,36669	0,019129
Амб-ть занепокоєння & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,408043	5,68866	0,000000
Амб. заглиблення в себе & REALITY TESTING (BORRTI)	164	0,357324	4,86948	0,000003
Амб. заглиблення в себе & OBJECT RELATIONS (BORRTI)	164	0,561218	8,63045	0,000000

Додаток К

Показники кореляції тестової і ре-тестової груп за шкалами “Тестування реальності” та “Об’єктні стосунки” методики BORRTI

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
R.T. BORRTI (1) & R.T. BORRTI (2)	35	0,678711	5,308911	0,000007

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
O.R. BORRTI (1) & O.R. BORRTI (2)	35	0,888144	11,10179	0,000000

Додаток Л

Показники відтворюваності кореляції шкал методики BORRTI зі шкалами методики IPO-R в першому й ре-тестовому варіантах.

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
R.T. BORRTI (1) & R.T. IPO-R (1)	35	0,413040	2,605357	0,013661
R.T. BORRTI (1) & PD+ID. IPO-R (1)	35	0,614684	4,476689	0,000085

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
O.R. BORRTI (1) & R.T. IPO-R (1)	35	0,627611	4,630988	0,000054
O.R. BORRTI (1) & PD+ID. IPO-R (1)	35	0,690619	5,485615	0,000004

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
R.T. BORRTI (2) & R.T. IPO-R (2)	35	0,408022	2,567338	0,014967
R.T. BORRTI (2) & PD+ID. IPO-R (2)	35	0,603480	4,347658	0,000124

Pair of Variables	Valid N	Spearman R	t(N-2)	p-level
O.R. BORRTI (2) & R.T. IPO-R (2)	35	0,548881	3,772080	0,000639
O.R. BORRTI (2) & PD+ID. IPO-R (2)	35	0,715766	5,887905	0,000001